

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

NARENCİYE ATIKLARINDA BULUNAN
FONKSİYONEL BİLEŞİKLERİN
AYRIŞTIRILMASI VE TOPLAM FENOL
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aslıhan ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS

Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı

Haziran-2022
KONYA

**Her Hakkı Saklıdır
TEZ KABUL VE ONAYI**

Aslıhan Öztürk tarafından hazırlanan “Narenciye Atıklarında Bulunan Fonksiyonel Bileşiklerin Ayırıştırılması ve Toplam Fenol Açısından Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması 30/06/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Prof. Dr. Mustafa KARATAŞ

.....

Danışman

Prof. Dr. Mehmet Emin ARGUN

.....

Üye

Prof. Dr. Mustafa KARATAŞ

.....

Üye

Dr. Öğretim Üyesi Havva ATEŞ

.....

Üye

Unvanı Adı SOYADI

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Saadettin Erhan KESEN
Enstitü Müdürü

Bu tez çalışması BAP tarafından 211001019 nolu proje ile desteklenmiştir.

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza
Aslıhan ÖZTÜRK

Tarih:

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

NARENCİYE ATIKLARINDA BULUNAN FONKSİYONEL BİLEŞİKLERİN AYRIŞTIRILMASI VE TOPLAM FENOL AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ashhan ÖZTÜRK

Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı

Danışman: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun

2022, 50 Sayfa

Jüri

Prof. Dr. Mehmet Emin ARGUN
Prof. Dr. Mustafa KARATAŞ
Dr. Öğretim Üyesi Havva ATEŞ

Bu tez çalışmasında meyve işleme sektöründe atık olarak meydana gelen portakal kabuklarında bulunan değerli bileşenlerin geri kazanılması için süperkritik-CO₂ (SK- CO₂) ekstraksiyonu, soxhlet ekstraksiyonu ve ultrason destekli ekstraksiyon yöntemleri kullanılmıştır. Portakal kabuğundaki fenolik maddelerin SK-CO₂ ile ekstraksiyon verimini etkileyen; sıcaklık (40 – 61,5 °C) ve basınç, (8,5 – 31,5 MPa) gibi temel işletme parametreleri Box-Behnken yöntem metodolojisi kullanılarak tasarlanmıştır ve parametrelerin geri kazanıma etkisi araştırılmıştır. Soxhlet ekstraksiyon yöntemi ve ultrason destekli ekstraksiyon yönteminde çözücü olarak etanol kullanılarak %50, %80, %100 etanol/su oranlarında 2 saatlik ekstraksiyon işlemleri gerçekleştirilmiştir. Ekstaktlarda toplam fenolik madde (TF), antioksidan aktivite (AA) ve toplam flavonoid (TFM) içeriği analizleri gerçekleştirilerek verim kıyaslaması yapılmıştır. Süperkritik ekstraksiyonda en iyi TF kazanımı 61,5°C ve 20 MPa da 8,5 mg GAE/g KM olarak bulunurken, bu değer soxhlet ekstraksiyonunda 22,5 mg GAE/g KM, ultrason destekli ekstraksiyon yönteminden ise 36,8 mg GAE/g KM olarak bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Süperkritik karbondioksit, Soxhlet ekstraksiyonu, Ultrason destekli ekstraksiyon, Toplam fenol geri kazanımı, Antioksidan aktivite

Açıklamalı [AÖ1]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun ve Dr. Havva Ateş'in önerisi ile

Açıklamalı [AÖ2]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisi ile

ABSTRACT

MS THESIS

SEPARATION OF FUNCTIONAL COMPOUNDS IN CITRUS WASTES AND EVALUATION OF TOTAL PHENOL

Ashhan Öztürk

Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of Environmental Engineering

Advisor: Prof. Dr. Mehmet Emin Argun

2022, 50 Pages

Jury

Prof. Dr. Mehmet Emin ARGUN
Prof. Dr. Mustafa KARATAŞ
Assistant Prof. Dr. Havva ATEŞ

In this thesis, valuable components of orange peels, which are generated as waste in fruit processing industry, were recovered by using Supercritical-CO₂ extraction (SK- CO₂), Soxhlet extraction and ultrasound assisted extraction methods. Basic operating parameters which influence the extraction efficiency of the phenolic substances such as extraction time, temperature (40 – 61.5 °C), pressure, (8.5 – 31.5 MPa) were designed using Box-Behnken methodology and the effects of parameters on recovery were investigated. In the Soxhlet extraction method and ultrasound assisted extraction method, extraction processes were carried out at 50%, 80%, 100% ethanol/water ratios in a 2-hour extraction period. Comparisons of the recovery efficiencies were carried out by analyzing total phenolic content (TF), antioxidant activity and total flavonoid content (TFC) in the extracts. Maximum recovered TF in SK- CO₂ extraction was found as 8.5 mg GAE/g DM at 61.5 °C, 20Mpa, this value was found as 22.5 mg GAE/g DM in Soxhlet extraction and 36.8 mg GAE/g DM in ultrasound assisted extraction methods.

Keywords: Supercritical carbon dioxide, Soxhlet extraction, Ultrasound assisted extraction, Total phenol recovery, Antioxidant activity

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının yürütülmesi esnasında bursiyer olarak yer aldığım 120Y351 numaralı Ar-Ge projesi için TÜBİTAK'a teşekkür ederim. Ayrıca 211001019 proje numarası ile Konya Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü (BAP) tarafından desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı BAP koordinatörlüğüne teşekkür ederim.

Yüksek Lisans süreci hem kişisel hem de akademik gelişimim açısından bana çok şey kattı. Bu süreçte tezin belli bir akademik yeterliliğe ulaşması konusunda hep desteğini gördüğüm, yol gösteren, sahiplenen, güvenen ve fikirlerini cömertçe benimle paylaşan danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Emin Argun'a çok müteşekkirim. Bir teşekkürü de dostane yaklaşımla ve yol göstericiliğiyle yüksek lisans sürecim boyunca yanımda olan aynı zamanda jürimde bulunan ve tezime katkılarını sunan Dr. Havva Ateş'e borçluyum.

Tabi ki her tez bir fedakârlık sonucunda ortaya çıkıyor. Bu anlamda en büyük teşekkürü, bu süreçte daima destekçim olan ve yanımda olan aileme borçluyum. Tezimi, yıllar önce kaybettiğim anneme ve bizler için her türlü fedakarlıkta bulunan, her konuda arkamda olan canım babama ithaf ediyorum.

Aslıhan ÖZTÜRK
KONYA-2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Narenciye Anatomisi.....	3
2.KAYNAK ARAŞTIRMASI	4
2.1. Ekstraksiyon Yöntemlerinin Araştırılması	4
2.1.1. Süperkritik Karbondioksit (SK- CO ₂) Ekstraksiyonu.....	5
2.1.2. Soxhlet Ekstraksiyon	6
2.1.3. Ultrason Destekli Ekstraksiyon	7
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	11
3.1. Materyal	11
3.2. Yöntem.....	11
3.2.1. Örneklerin hazırlanması.....	11
3.2.2. Ekstraksiyon Yöntemleri	11
3.2.3. Toplam Fenolik Madde (TFM) ve Antioksidan Aktivite Analizleri	15
3.2.4 Pektin eldesi	23
4.ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA.....	25
4.1. SK-CO ₂ Ekstraksiyonu ile Geri Kazanım Çalışmaları.....	25
4.1.1. Sonuçların istatistiksel olarak değerlendirilmesi	26
4.1.2. SK-CO ₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda hacimsel ve kütleli gerikazanım verimleri	28
4.1.3. SK-CO ₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda TFM geri kazanımı	29
4.1.4. SK-CO ₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda toplam anitoksidan aktivitenin değerlendirilmesi	32
4.1.5. SK-CO ₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda TFv geri kazanımı.....	34
4.2. Soxhlet Ekstraksiyonu ile Geri Kazanım Çalışmaları	36
4.3. Ultrason Destekli Ekstraksiyon ile Geri Kazanım Çalışmaları	40
4.4. Pektin Eldesi	41
4.5. Farklı Ekstraksiyon Yöntemlerinin Kıyaslanması.....	42
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	44
KAYNAKLAR	45

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

- ABTS** : 2,2'-azino-bis (3-ethylbenzothiazoline-6-sulphonic acid) katyon radikali
BTH : bütillenmiş hidrokstitoluen
DPPH : 2,2-difenil-1-pikrilhidrazil radikali
HPLC : Yüksek Basınç Sıvı Kromatografisi
KM : Kuru Madde
PKE : Portakal Kabuğu Ekstraktı
SK-CO₂ : Süperkritik Karbondioksit Ekstraksiyonu
T_c : Kritik Sıcaklık
TFM : Toplam Fenolik Madde
TFv : Toplam Flavonoid
UDE : Ultrason Destekli Ekstraksiyon

Açıklamalı [AÖ3]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisi ile

1. GİRİŞ

Turunçgiller, insanlar için önemli olan askorbik asit, flavonoidler, fenolik bileşikler, pektinler ve antioksidan maddeler gibi çok sayıda biyoaktif bileşiklerin doğal kaynağı olarak bilinmektedir (Fernández-López ve ark., 2005). Narenciyelerde bulunan flavonoidler üzerinde yapılan çalışmalar, kalp hastalıklarının oluşma riskini en aza indirdiğini göstermektedir (Zayed ve ark., 2021). Ayrıca antioksidan özelliği sebebiyle bağışıklık sistemini güçlendirerek kanserojen hücrelerle savaşan antikorlar ürettiği de bildirilmiştir (Javanmardi ve ark., 2003; Elangovan ve ark., 1994).

Zengin içerikler narenciye meyvelerinin yenilebilen kısımlarında olduğu kadar yenilmeyen, meyve kütesinin neredeyse yarısını oluşturan kabuklarında da mevcuttur. Kabuk, narenciye meyvelerinin neredeyse en yüksek flavonoid konsantrasyonlarını içerir (Anagnostopoulou ve ark., 2006). Ayrıca yenilemeyen kısım olan kabukta fenolik ve antioksidan aktivite içermektedir. Bu içerik antibakteriyel, antiviral, antiinflamatuvar, antialerjik ve antitrombotik gibi çok çeşitli biyolojik etkiye sahiptir (Cook ve Samman, 1996).

Türkiye’de ve dünyada turunçgiller en çok üretilen ve tüketilen meyveler arasında yer almaktadır. USDA verilerine göre dünya çapında 2020 yılında yaklaşık 92 milyon ton narenciye üretilmiştir. Bu verilerin %59’unu portakal, %28’ini mandalina, %7’sini limon ve %6’sını greyfurt oluşturmaktadır (Çizelge 1.1). Bu veriler arasında en çok üretim miktarıyla dikkat çeken turunçgilin portakal olması meyve suyu sektöründe en çok kullanılan narenciye türü olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye’de 2000-2021 yılları arasında narenciye üretim miktarları Çizelge 2.’de verilmiştir.

Çizelge 1.1 2015-2020 yılları arasında dünyada turunçgillerin üretim miktarları (Ton) (Kaynak: USDA)

Yıllar	Portakal	Mandalina	Limon	Greyfurt	Toplam
2015/2016	47.060.000	28.738.000	7.050.000	6.376.000	89.224.000
2016/2017	53.813.000	30.183.000	7.744.000	6.562.000	98.302.000
2017/2018	48.223.000	30.138.000	7.961.000	6.620.000	92.952.000
2018/2019	53.844.000	31.996.000	8.525.000	6.795.000	101.160.000
2019/2020	46.062.000	31.568.000	7.550.000	6.699.000	91.879.000

Çizelge 1.2 2015-2020 Yılları Arasında Türkiye’de Turunçgiller Üretimi (Ton) (Kaynak: TÜİK-2022)

YIL ÜRÜN	2000	2005	2010	2015	2020	2021	ARTIŞ ORANI (%)
Portakal	1070000	1445000	1710500	1816198	1333975	1742000	62,80
Mandalina	560000	715000	858699	115636	1585629	1819000	224,82
Limon	460000	600000	787063	750550	1188517	1550000	236,96
Greyfurt	130000	150000	213768	250025123	238012	24900	91,54
Toplam	2220000	2190000	3570030	397373222	4346133	5360000	141,44

Açıklamalı [AÖ4]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ5]: Dr.Havva Ateş'in önerisiyle

Açıklamalı [AÖ6]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ7]: Dr. Havva Ateş'in önerisi ile

Açıklamalı [AÖ8]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Turunçgiller birçok sektörde kullanılmasına rağmen (meyve suyu, püre, dondurulmuş pulp (meyve özü), mayalanmış içecekler, jeller, şekerler, dondurma gibi) sektörel anlamda en fazla kullanıldığı yer meyve suyu işlemedir. Diğer kullanımları ile karşılaştırıldığında %50-60'ının meyve suyu işleme sektöründe kullanıldığı tahmin edilmektedir (Satari ve Karimi, 2018; Zema ve ark., 2018). Meyve suyu işleme tesisinde oluşan atıklar ise segment zarları, kabuklar (albedo, fledo), posa ve tohumlar şeklindedir (Suri ve ark., 2022; Zema ve ark., 2018). Sektörün atık oranlarına bakacak olursak portakal meyvesinin posaları kuru bazda %60 – 65 kabuk, %30 – 35 dilim, %0 – 10 çekirdek, zar, meyve suyu kesecikleri ve eksen parçalarından oluşmaktadır. Narenciye atıkları, değerli bileşenleri de içeren yüksek organik madde konsantrasyonuna ve düşük pH değerine sahiptir (Zema ve ark., 2018).

Meyve işleme sektöründe meydana gelen narenciye atıkları ciddi ekonomik ve çevresel sorunlara sebebiyet vermektedir. Narenciye atıkları günümüzde klasik yöntemlerle (yakma ve depolama) bertaraf edilmektedir. Ancak önemli çevresel etkiler ve yüksek maliyet gibi problemlere sebep olmaktadır (Satari ve Karimi, 2018). Çevresel etkilerine bakılacak olursa depolama yoluyla bertarafında yüksek organik madde ve fenolik bileşenlere sahip olması nedeniyle toprak mikro florasında toksisiteye neden olma ve su kütlelerinin kirlenmesine ve sucul ekosistemin zarar görmesine sebebiyet verebilir (Sharma ve ark., 2017). Ayrıca bileşenleri ayırır etmeden kullanılan bertaraf yöntemleri de mevcuttur. Bunlar hayvan yemi ve kompost yapımı gibi çeşitli uygulamalar olarak sıralanabilir (Fernández-López ve ark., 2005). Atık miktarını azaltmak ve çevre kirliliğini önlemek amacıyla atıktan değerli bileşenlerin geri kazanılması hem ekonomik hem de enerji ve çevresel olarak önemli bir sorunu çözüme ulaştıracaktır. Narenciye atıkları geri dönüştürülebilir birçok değerli bileşenler içermektedir. Bu bileşenlerin başlıcalarını fenoller, flavonoidler, antioksidan içerik ve pektin oluşturmaktadır.

Açıklamalı [AÖ9]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ10]: Dr. Havva Ateş'in önerisi ile

Açıklamalı [AÖ11]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

1.1. Narenciye Anatomisi

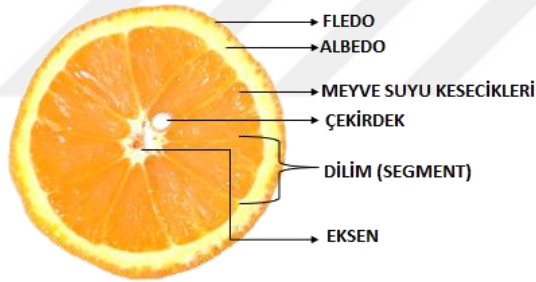
Turunçgillerin ana bileşenleri Şekil 1.1'de görüldüğü gibi; meyve suyu kesecikleri, flavedo (dış kabuk), albedo (flavedonun altındaki beyaz kısım), çekirdek, segment (dilim), segment membranlar (dilim zarları) gibi bölümlerden oluşmaktadır. Katmanlar daha ayrıntılı incelendiğinde içerdiği değerli bileşenler şu şekilde listelenebilir (Chavan ve ark., 2018):

Flavedo (dış renkli kısım): flavonoidler ve esansiyel yağ (naringin ve limonen), pigmentler (karatenoidler), fenoller

Albedo (flavedonun altındaki beyaz kısım): protein, diyet lifler, pektin, selüloz, neohesperidin

Öz kalıntısı (meyve suyu ekstraksiyonundan sonra kalır): sitrik asit, folik asit, amino asit, selüloz

Tohumlar: C vitamini, sterol, tokoferol, oleik asit, palmitik asit, limonoidler, eser mineraller.

Şekil 1.1 Narenciye Anatomisi

Narenciye atıklarında bulunan bileşenler şu şekilde sıralanabilir; şeker (16.9 g/ 100 g), selüloz (9.21 g/ 100 g) hemiselüloz (10.5 g / 100 g) ile çözümlü pektin (42.5 gr / 100 g) (Chavan ve ark., 2018). Kabuğun hücresel duvarı, çözümlü pektin, selüloz ve galakturonik asit, arabinoz ve galaktoz bakımından zengin hemiselülozlardan oluşur ve ayrıca eser miktarlarda ksiloz, ramnoz ve glikoz içerir . Ayrıca narenciye kabukları ekonomik bir değere sahip olan sektörel anlamda çoğu yerde kullanılan uçucu yağlara sahiptir.

Açıklamalı [AÖ12]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ13]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ14R13]: Dr.Havva Ateş'in önerisiyle

Açıklamalı [AÖ15]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ16R15]: Dr.Havva Ateş'in önerisiyle

2.KAYNAK ARAŞTIRMASI

2.1. Ekstraksiyon Yöntemlerinin Araştırılması

Ekstraksiyon yöntemi olarak genellikle geleneksel olan buharla damıtma, hidro distilasyon veya bir soxhlet ekstraksiyon yöntemleri kullanılır. Ancak bu teknikler, molekülleri hidroliz, izomerizasyon ve oksidasyon reaksiyonları yoluyla geri dönüşü olmayan bir şekilde bozabilen yüksek sıcaklıklar gerektirir. Artan enerji fiyatları ve fosil yakıtlardan CO₂ emisyonlarını azaltma ihtiyacı nedeniyle, daha düşük enerji ihtiyacı gerektiren ve çevresel problemleri en aza indiren ekstraksiyon teknikleri kullanılarak narenciye geri dönüşümünde gereken deneylerin alt yapısı oluşturulabilir. Bu ekstraksiyon yöntemlerine Süperkritik Sıvı Ekstraksiyonu (SSE), Mikrodalga Destekli Ekstraksiyon (MDE), Mikrodalga Hızlandırılmalı Damıtma (MHD), Mikrodalga Buharlı Distilasyon (MBD), Mikrodalga Hidro-Difüzyon ve Yerçekimi (MHY) ve Sonikasyon -Destekli Ekstraksiyon (SDE) gibi yöntemler örnek olarak gösterilebilir. (Negro ve ark., 2016). Çizelge 2.1'de bazı ekstraksiyon yöntemleri kullanılarak polifenollerin çıkarılması ve deneylerin hangi koşullarda gerçekleştirildikleri özetlenmiştir. Ekstraksiyon yöntemlerinde kullanılan analitik teknikte dikkat edilen parametreler genellikle sıcaklık, süre ve polar çözücülerin türü gibi hususlardır.

Çizelge 2.1 Polifenollerin bazı ekstraksiyon yöntemleriyle tespit edilen türleri

Bitki bölümü	Yöntem	Tespit edilen bileşik	Kaynak
Tatlı portakal kabuğu (<i>Citrus sinensis</i>)	Soxhlet ekstraksiyonu	Hesperidin, TF	Anagnostopoulou ve ark.. (2006)
Mandalina kabuğu (<i>C. unshiu</i> Marc.)	Ultrason destekli ekstraksiyon (BAE)	Narirutin, hesperidin	Ma ve ark. (2008b)
Narenciye suları ve içecekler	Sıvı-sıvı ekstraksiyonu	Eriodictyol, naringenin, hesperetin, eriocitrin, narirutin, hesperidin, neoeriocitrin, naringin, neohesperidin, didymin, poncirin	Di Donna ve ark. (2013)
Nane yaprakları (<i>Mentha spicata</i> L.)	Süper kritik karbondioksit (SK-CO ₂) ekstraksiyonu	Naringenin	Bimacr ve ark. (2011)

Açıklamalı [AÖ17]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ18]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ19]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

2.1.1. Süperkritik Karbondioksit (SK- CO₂) Ekstraksiyonu

SK-CO₂ ekstraksiyonu, bitkilerdeki değerli yağların ve bazı organik bileşiklerin ekstraksiyonu için en uygun yöntemlerden biridir. Çünkü işlemin çalışma koşullarına bakıldığında kullanılan çözücünün kritik sıcaklığının ve kritik basıncının ekstraktın yapısını etkilememesi önemlidir. Çözücü olarak kullanılan CO₂ toksik değildir, ucuzdur, yanmaz ve kimyasal olarak kararlıdır. Çalışma koşulları sayesinde SK-CO₂, daha yüksek bir kütle transferi ve ekstraksiyon hızına izin veren yüksek yayılma (gazlara benzer) ve yüksek çözücü gücü (sıvılara benzer) sergiler. Bu avantajlara ek olarak ise düşük çözücü tüketimi, kalıntı bırakmaması ve diğer yöntemlerle kıyaslandığında daha yüksek ekstraksiyon verimi olduğu söylenebilir (Mira ve ark., 1999; Atti-Santos ve ark., 2005).

Süperkritik akışkan ekstraksiyonu için en sık kullanılan çözücü CO₂'dir, çünkü düşük bir kritik sıcaklığa (T_c: 31,2°C) ve basınca (P_c: 7.3 MPa) sahiptir. Avantajlarının yanında dezavantajları da bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında geleneksel ekstraksiyon yöntemleri ile kıyaslandığında ilk yatırım maliyeti ve enerji gereksinimi yüksek bir tekniktir. Ek olarak, SK-CO₂'in apolar yapıda olmasından dolayı, özellikle polar bileşenlerin ekstraksiyon uygulamalarında sınırlamalar getirebilmektedir. Bu dezavantajın üstesinden gelmek için, bazen, CO₂ ile etanol veya metanol gibi bir polar çözücü birlikte kullanılabilir (Yasumoto ve ark., 2015).

SK-CO₂ ekstraksiyonu kullanılarak farklı narenciye çeşitlerinde elde edilen bileşenler ve çalışma koşulları Çizelge 2.2'de özetlenmiştir.

Açıklamalı [AÖ20]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ21]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ22]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ23]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Çizelge 2.2 Narenciye atıklarında süperkritik CO₂ ekstraksiyonunun kullanıldığı bazı çalışmalar

Bitki türü	Tespit edilen polifenol	Analitik teknik	Sonuçlar	Kaynak
Portakal kabuğu	TPC	15, 25, 35 MPa, 40, 50, 60°C, %90 etanol ile	Yüksek basınçlarda %2 ile % 2,6 arasında değişen ekstraksiyon verimini elde edilmiştir	Espinosa-Pardo ve ark., 2017
Yuzu meyvesi kabuğu	Uçucu yağlar	8.8-20 MPa, 40-80°C	8.8 MPa ve 60°C koşulunda monoterpen konsantrasyonun önemli ölçüde azalmıştır	Terada ve ark., 2009
<i>Citrus aurantium L.</i> kabuğu	Fenoller, kuramin, osthole, izogeijerin, heksandekan, skualen	130-210 bar, 30-70 dk, 2.1-3.3 kg.sa ⁻¹ CO ₂ akış hızı	Optimum şartlar: 170 bar, 120 dk ekstraksiyon süresi, 2,7 kg.sa ⁻¹ CO ₂ akış hızı	Trabelsi ve ark., 2016
Mandalina, limon ve greyfurt çekirdeği	Esansiyel yağ asitleri	300 bar 40°C, 20 bar 15°C	Narenciye tohumu SK-CO ₂ ile ayrıştırıldığında yağlarının besin özellikleri ve biyolojik aktivitesi artmış	Rosa ve ark., 2019
Bergamot (<i>Citrus Bergamia Risso</i>)	Linoleik (%32), oleik (%34) ve linolenik asit (%13)	30 °C-150 bar, 40 °C-150 bar, 50 °C- 150 bar ve 30 °C-250 bar	SC-CO ₂ ile ekstrakte edilen yağın solvent içermediğinden damıtma işlemi yapılmamıştır	Sicari ve Poiana , 2017
Greyfurt	Monoterpenler, pentan, seskiterpenler	8-25 MPa ve 40°C-70°C	Seskiterpenler miktarında artış gözlemlenirken hidrodistilatların miktarında azalma görülmüştür	Poiana ve ark., 1998
Narenciye suları	Limonen oranının düşürülmesi	20-42 MPa ve 30-60°C, 91 dk	60. dk'da limonen eldesinde azalma görüldüğü tespit edilmiştir	Kimball ve ark., 1987
<i>Citrus paradisi L.</i> kabukları	Naringin	%15 etanol, 95 bar ve 58,6°C	SK-CO ₂ 'in klasik yöntemle göre daha az çözücü harcadığı ve kısa sürede gerçekleştiği belirtilmiştir	Giannuzzo ve ark., 2003

Açıklamalı [AÖ24]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ25]: Dr. Havva Ateş'in önerisiyle

Açıklamalı [AÖ26]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ27]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

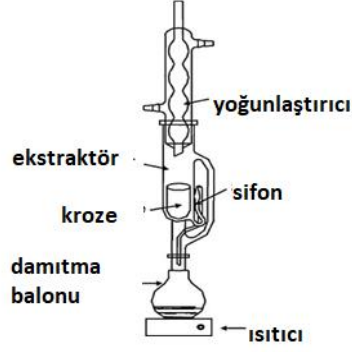
2.1.2. Soxhlet Ekstraksiyon

Soxhlet ekstraksiyon yöntemi diğer ekstraksiyon yöntemleri ile karşılaştırıldığında kullanılan çözücü miktarının çok olması ve çevresel problemlere yol açması en büyük dezavantajını oluşturmaktadır. Ayrıca teknikte kullanılan çözücü seçeneği sınırlıdır (Luque de Castro ve García-Ayuso, 1998). Bu ekstraksiyon sisteminin avantajlarını ise şu şekilde sıralamak mümkün olabilir; soxhlet ekstraksiyon aparatı basittir (Şekil 2.1) ve az maliyetlidir. Ekstraksiyon sırasında çözücü sirkülasyonu sayesinde numunedeki değerli bileşenlerin yüksek verimle eldesi mümkündür. İşlem sonrasında filtrasyon gerektirmez.

Açıklamalı [AÖ28]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ29]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ30]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Şekil 2.1. Soxhlet ekstraksiyon düzeneği

Açıklamalı [AÖ31]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

2.1.3. Ultrason Destekli Ekstraksiyon

Ultrasonik ekstraksiyon yöntemi çözücü ve çözünen arasındaki etkileşimin ses dalgaları vasıtasıyla artırılması prensibine dayanmaktadır. Ultrasonik dalgalar, hareketlerinden dolayı ortam içinde sıkıştırma ve genleşme döngüleri oluşturur. Genleşme döngüsü sırasında moleküller ayrılır ve enerjiyi emen ve boyutları çoğalmaya başlayan kabarcıklar oluştururlar, oysa sıkıştırma döngüsü sırasında moleküller bir araya gelirler, böylece mikro ölçekte basınç ve sıcaklık artışı nedeniyle oluşan kabarcıklar çöker (Rao ve Rathod, 2015). Böylelikle çözücünün numune matrisini ekstrakte etmesi hızlanır.

Ayrıca yapılan araştırmaların çoğunda, proteinlerin, lipitlerin, aromaların ve biyoaktif bileşiklerin ultrason destekli ekstraksiyon (UDE) kullanılarak başarıyla çıkarıldığı gösterilmiştir. Bu yöntemin ekstraksiyon sürecini hızlandırdığı ve toplam enerji tüketimini azalttığı için çevreye zarar vermeyen bir teknik olduğu kabul edilir. UDE, çıkarılan molekülü bozmadan, hızlı ve düşük ekstraksiyon sıcaklığı gerektiren kullanışlı bir yöntemdir. Kütle transferi, seçicilik, verim ve üretkenlik açısından üstünlükleri vardır (Tomke ve ark., 2017). Soxhlet ekstraksiyon yöntemiyle kıyaslandığında, UDE yönteminde daha kısa ekstraksiyon sürelerinde ve daha az miktarda çözücü kullanılarak ekstraksiyon işlemi gerçekleştirilmektedir (Rathod ve ark., 2017). Narenciye kabuğunun kullanıldığı bir çalışmada; 80 W güç değerinde,

Açıklamalı [AÖ32]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ33]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ34]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

ekstraksiyon sıcaklığı 60 °C ve ekstraksiyon süresi 20 dk iken d-limonen bileşiği başarılı bir şekilde ayrıştırılmıştır (Khandare ve ark., 2021).

Farklı endüstrilerde kullanıldıktan sonra atık olarak meydana gelen portakal suyu, portakal posası ve portakal kabuğu yan ürünlerini atık olarak bertaraf etmek yerine içerisinde bulunan değerli bileşenlerin çeşitli ekstraksiyon yöntemleriyle geri kazanımının sağlanmasıyla çeşitli sektörlerde geri dönüşümü sağlanır ve ticari gelir elde edilebilir. Bu değerli bileşenlerin SK-CO₂ ekstraksiyonu ve diğer ekstraksiyon yöntemleri ile geri kazanımı konusunda yapılan literatür çalışmalarından bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Khan ve ark. (2010) yaptığı çalışmada; portakal kabuğunda bulunan flavonon bileşiklerini UDE yöntemini kullanarak ekstrakte etmişlerdir. En iyi verimin 40 °C sıcaklık, 150 W güç ve 4:1 etanol/su oranlı değişken parametrelerinde olduğunu tespit etmişlerdir. UDE yöntemi ile elde ettikleri en yüksek toplam fenolik içerik 100 g KM için 70 mg naringin, 205 mg hesperidin, %11 ekstraksiyon iken; klasik ekstraksiyon sürecinde ise 51 mg naringin, 145 mg hesperidin ekstrakte edilmiş, %9 ekstraksiyon verimi kaydedilmiştir. Sonuç olarak ultrason destekli ekstraksiyonun klasik yöntemle göre 3 kat daha hızlı gerçekleştiğini vurgulamışlardır (Khan ve ark., 2010).

Yu ve ark. (2007), greylift çekirdeğinden SK-CO₂ ekstraksiyon yöntemini kullanarak limonoid ve naringin elde etmek için optimum şartları ve yardımcı çözücü oranını belirlemişlerdir. Farklı basınç (35-48 MPa), sıcaklık (40-60 °C), ekstraksiyon süresi (20-60 dk), yardımcı çözücü oranı (%10-%30) ile yapılan çalışmada; en iyi limonoid veriminin (6,3 mg/g tohum) 48,3 MPa basınç, 50 °C sıcaklık, 60 dk ekstraksiyon süresi ve %30 yardımcı çözücü oranında olduğu, en iyi naringin veriminin ise (0,2 mg/g tohum) 41,4 MPa basınç, 50 °C sıcaklık, 40 dk ekstraksiyon süresi ve %20 yardımcı çözücü oranında olduğunu tespit etmişlerdir (Yu ve ark., 2007).

Başka bir çalışmada greylift meyvesinin taze ve kurutulmuş kabukları öğütülerek SK-CO₂ ekstraksiyonu ile flavonoid ve naringin bileşenleri ekstrakte edilmiş, ekstraksiyon verimi soxhlet ekstraksiyonu ile kıyaslanmıştır (Giannuzzo ve ark., 2003). SK-CO₂ ekstraksiyon yöntemi ile naringin geri kazanımı 9,5 MPa, 55 °C, 45 dk işletme süresi ve %15 etanol oranında kuru ve taze kabuktan sırasıyla 14,4 g/kg ve 6,8 g/kg ile elde edilmiştir. Bu verim değerinin soxhlet ekstraksiyon yönteminde 8 saat işletme süresinde 15,2 g/kg olduğu rapor edilmiştir (Giannuzzo ve ark., 2003).

Açıklamalı [AÖ35]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ36]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ37]: Dr. Havva Ateş'in Önerisiyle

Açıklamalı [AÖ38]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ39]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ40]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ41]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ42]: Dr.Havva Ateş'in önerisiyle

Açıklamalı [AÖ43]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ44]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ45]: Dr.Havva Ateş'in önerisiyle

Açıklamalı [AÖ46]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Mira ve ark. (1996), SK-CO₂ ekstraksiyonunu kullanarak esansiyel yağ elde etmişlerdir. Çalışmada değişken parametrelerin çalışma aralıkları 1-25 MPa basınç, 40-50 °C sıcaklık, 0,1-10 mm parça boyutu, 0,5-3,5 kg.h⁻¹ akış hızı olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak artan akış hızının ekstraksiyon verimini düşürdüğünü ve portakal kabuğu parça boyutu azaldıkça ekstraksiyon hızının arttığını gözlemlemişlerdir. Bu sebeple verimi artıran en iyi çalışma koşullarının 2 mm'den küçük partikül boyutlarında ve 2,5 kg.h⁻¹ akış hızında olduğunu ortaya koymuşlardır (Mira ve ark., 1996).

Trabelsi ve ark. (2016), SK-CO₂ ekstraksiyon yöntemini kullanarak 130-210 bar basınç, 30-70 dk ekstraksiyon süresi ve 2,1-3,3 kg.h⁻¹ akış hızı şartlarında portakal kabuğunda bulunan değerli bileşenlerin geri kazanımını çalışmışlardır. GS-MS yöntemi kullanılarak portakal kabuğu ekstraktındaki yağ asidi, fenoller, kumarin türevleri, terpen türevleri, osthole, isogeijerin, ve skualen gibi değerli, bileşenlerin varlığını tespit etmişlerdir. Yazarlar en yüksek ekstrakt veriminin %47 ile 170 barda, 120 dk ekstraksiyon süresi ve 2,8 kg.h⁻¹ akış hızında gerçekleştiğini bildirmişlerdir.

İki farklı narenciye türünün (sitron ve kan portakalı) Soxhlet yöntemi ile ekstraksiyonunun çalışıldığı bir çalışmada; hekzan, etanol, metanol, aseton ve %80 metanol:su olmak üzere 5 farklı çözücü kullanılmış ve ekstraktlardaki fenolik ve antioksidan aktivite içeriği araştırılmıştır (Jayaprakasha ve ark., 2007). Sitronun metanol ile ekstraksiyonunda %41, aseton ile yapılan ekstraksiyonunda ise %1,3 geri kazanım sağlandığı görülmüştür.

Benelli ve ark. (2010), yaptıkları çalışmada SK-CO₂ ekstraksiyonu, soxhlet ekstraksiyonu ve ultrason destekli ekstraksiyon yöntemlerini kullanarak portakal posası ekstraktlarının antioksidan kapasitelerini incelemiş ve sentetik bir antioksidan madde olan BHT (bütillenmiş hidroksitoluen) ile karşılaştırmışlardır. SK-CO₂ ekstraksiyonu çalışmaları 40 °C - 50 °C sıcaklık, 100 - 300 bar basınç %10 - %20 (w/w) etanol değerlerinde oluşturulan setlerle gerçekleştirilmiştir. En yüksek verim ise 50 °C, 250 bar, 5 saat ekstraksiyon süresi sonunda %8 etanol varlığında %3 olarak belirlenmiştir. SK-CO₂ sürecinde en yüksek fenolik madde içeriği 300 bar 40 °C ve 250 bar 50 °C işletme koşullarında sırasıyla %2 ve %5 w/w olarak belirlenmiştir. 250 bar/50°C'de (%2, %5 ve %8) yardımcı çözücü varlığında elde edilen ekstraktların, BHT'nin antioksidan potansiyeline istatistiksel olarak eşdeğer olduğu sonucuna varılmıştır. GC-MS sonuçlarına göre portakal küspesi yağının ana bileşenleri limonen, palmitik ve oleik asitler, n-butylbensulfonamid ve β-sitosterol olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, diğer

Açıklamalı [AÖ47]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ48]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ49]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ50]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ51]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ52]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ53]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ54]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ55]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

ekstraksiyon yöntemlerine (%0.02 - %30) kıyasla en yüksek ekstraksiyon verimi Soxhlet yöntemi (%1,1 - %40) ile elde edilmiştir (Benelli ve ark., 2010).

Rosa ve ark. (2019) mandalina, limon ve greyfurt çekirdeklerini SK-CO₂ ekstraksiyon yönteminde 300 bar basınç ve 40 °C sıcaklıkta ekstrakte ederek yağ içeriğinin kimyasal bileşimi, antioksidan profili ve biyolojik/besinsel özelliklerini araştırmışlardır. Yazarlar narenciye çekirdeklerini yardımcı çözücü olarak n-hexan kullandıkları 60 °C ve 6 saat ekstraksiyon süreli Soxhlet ekstraksiyonu ile ekstrakte ederek sonuçları kıyaslamışlardır. SK-CO₂ ile elde edilen ekstraktlarda linoleik (%35–42), oleik (%22–28), palmitik (%21–25), α -linolenik (%4–10) ve stearik (%4–7) yağ asitlerinin olduğu tespit edilmiştir (Rosa ve ark., 2019).

Açıklamalı [AÖ56]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ57]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ58]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Ekstraksiyon çalışmalarında portakal kabuğu kullanılmıştır. SK-CO₂ ekstraksiyonu için gerçekleştirilen deneylerde, süperkritik akışkan olarak %99,9 saflıkta CO₂; soxhlet ekstraksiyonu ve ultrasonik ekstraksiyon yöntemi ile gerçekleştirilen deneylerde çözücü olarak etanol kullanılmıştır.

Açıklamalı [AÖ59]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ60]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ61]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

3.2. Yöntem

3.2.1. Örneklerin hazırlanması

Deneylerde kullanılan narenciye kabukları 75°C'de etüvde 12 saat boyunca kurutuldu. Kurutulan kabuklar GRT-10BL laboratuvar tipi öğütücü değirmende öğütülerek toz haline getirildi. Hazırlanan örnekler kullanılabildiği kadar buzdolabında +4 °C'de saklandı.

3.2.2. Ekstraksiyon Yöntemleri

Portakal kabuğu atıklarından ekstrakt çıkarabilmek için 3 farklı yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemler ultrason destekli ekstraksiyon, SK-CO₂ ekstraksiyonu ve klasik yöntem olan soxhlet ekstraksiyon yöntemidir. Kullanılan ekstraksiyon yöntemlerinde oluşan ekstrakt verimleri kıyaslanmıştır. Ekstraktlara toplam fenol ve antioksidan analizleri yapılmıştır.

Açıklamalı [AÖ62]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ63]: Dr.Havva Ateş'in önerisiyle

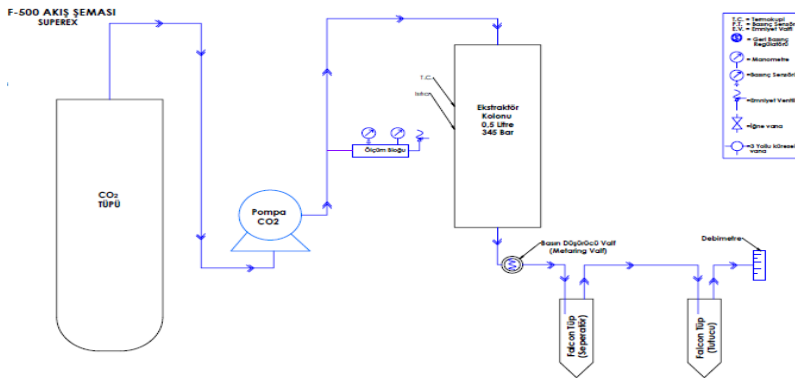
Açıklamalı [AÖ64]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

3.2.2.1.Süperkritik CO₂ Ekstraksiyonu

Portakal kabuğu atıklarının SK-CO₂ ile ekstraksiyonu için 500 mL ekstraktör kolonlu, sıcaklık ve basınç kontrollü katı ekstraksiyon sistemi kullanılmıştır (Superex F-500). Şekil 3.1'de teknik çizimi ve Şekil 3.2'de fotoğrafı verilen cihazda basınç 35 MPa, sıcaklık 70 °C'ye kadar ayarlanabilmektedir. Cihazın çalışma prensibi şu şekildedir; otomasyon sistemi kullanılarak çalışılmak istenen sıcaklık ve basınç değerleri ayarlandı. Numune (50 g) bir bez yardımıyla ekstraktöre yerleştirildi. CO₂ yüksek basınca dayanıklı ve sıcaklığı sabit tutan ekstraktöre yüksek basınç pompası yardımıyla beslendi. Cihaz istenilen sıcaklık ve basınca ulaştıktan sonra statik durumda

Açıklamalı [AÖ65]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

20 dakika beklendikten sonra 100 dakika 2 ± 0.3 mL/dk karbondioksit akış hızı ile dinamik duruma getirildi. Ekstraktör çıkışında basıncın düşürülmesi ile çözme gücünü kaybeden CO₂ ürünlerden kendiliğinden ayrıldı. Çözücüden ayrılan ürünler 50 mL falkon tüpü içerisinde toplandı. Darası alınmış falkon tüpü ekstrakt toplandıktan sonra tekrar tartıldı ve toplanan hacim ölçüldü.

Şekil 3.1 Süperkritik karbondioksit ekstraksiyon cihazının akış şeması

Şekil 3.2 Deneilerde kullanılan süperkritik karbondioksit ekstraksiyon cihazının fotoğrafı

Deney şartlarının tasarımı ve sonuçların ANOVA testleri Minitab 18 programı ile gerçekleştirildi. Deney planlamasında tepki yüzeyi metodolojisi (RSM) kullanılarak basınç ve sıcaklık bağımsız değişkenlerinin; toplam fenolik madde (TFM), toplam flavonoid (TFv) ve antioksidan aktivitelerinden (ABTS ve DPPH) oluşan bağımlı değişkenler üzerindeki etkisini değerlendirebilmek için merkezi kompozit tasarım yöntemi kullanılmıştır. Deneysel çalışma aralıkları Çizelge 3.1’de özetlenmiştir. Çizelge 3.2’de SK- CO₂ ekstraksiyonu deney tasarımında belirlenen çalışma koşulları verilmiştir.

Çizelge 3.1 SK-CO₂ ekstraksiyonunda kullanılan bağımsız değişkenler ve çalışma aralıkları

Değişken	Çalışma şartları		
	En Düşük	Ortalama	En Yüksek
Basınç (bar)	85	200	315
Sıcaklık (°C)	38,5	50	61,5

Çizelge 3.2 Portakal kabuğu numunelerinin SK-CO₂ ile ekstraksiyonunda kullanılan deney koşulları

Çalışma koşulları			Deney hakkında
Sıcaklık (°C)	Basınç (bar)	Süre (h)	
50	200	2	20 dk statik 100 dk dinamik
40	100	2	
40	100	2	
50	200	2	
50	200	2	
50	315	2	
50	85	2	
50	200	2	
60	300	2	
60	100	2	
61,5	200	2	

3.2.2.2. Ultrason Destekli Ekstraksiyon

Ultrason destekli ekstraksiyon Kudos marka, 53 kHz yüksek frekansa sahip ultrasonik banyoda gerçekleştirilmiştir. Çalışmada 75 °C'de kurutulmuş ve öğütülmüş portakal kabuğu numunesinden 10 g alınarak üzerine, metanol:su oranı sırasıyla %50, %80 ve %100 olan 10 mL çözücü karışımı ilave edilmiştir. Kullanılan cihaz (Şekil 3.3) ile 53 kHz frekansta, 100 W güçte, 20-26 °C arasında sıcaklıklarda ve 120 dk boyunca ekstraksiyon işlemini gerçekleştirmiştir. Elde edilen ekstraktlara TFM, TFv, ABTS ve DPPH analizleri yapılmıştır.

Şekil 3.3 UDE deneylerinde kullanılan ultrasonik banyo

3.2.2.3. Soxhlet Ekstraksiyonu

Soxhlet ekstraksiyonu için organik çözücü olarak etanol kullanıldı. Ekstraksiyon kartuşlarına 10 g öğütülmüş portakal kabuğu numunesi konuldu. Etanol/su oranları %50, %80 ve %100 olarak belirlendi. Boş tartımı alınan 200 ml'lik düz tabanlı balon jöjelere 100 ml etanol çözeltisi alınarak düzeneğe yerleştirildi. Soxhlet ekstraksiyon düzeneği EM1201 (118 cm x 90 cm x 75 cm / 100 W / 1750 m³/saat) marka çeker ocak altında, ısıtıcı üzerinde 2 saat süre ile çalıştırıldı. Ekstraksiyon süresinin sonunda balonda toplanan çözelti 65 °C'de çeker ocak altında Buchi R 100 marka döner buharlaştırıcı (rotary evaporatör) kullanılarak uçuruldu. Bu işlemin sonunda elde edilen ekstrakt miktarı gravimetrik olarak hesaplandı.

Açıklamalı [AÖ66]: Prof.Dr. Mustafa Karataş'ın önerisiyle

Şekil 3.4 Portakal kabuğu numunelerinin ekstraksiyonunda kullanılan soxhlet düzeneği

3.2.3. Toplam Fenolik Madde (TFM) ve Antioksidan Aktivite Analizleri

3.2.3.1. TFM analizi

Bir gün önceden %20'lik (w/v) doymuş sodyum karbonat hazırlanarak buz dolabında saklandı. Folin kimyasalı sıvı formda temin edilerek amber şişelerde buz dolabında saklandı. Seyreltmeler içinse 1:4 oranında metanol/su çözeltisi hazırlandı. Ekstraktlara yapılan TFM analizleri, Singleton & Rossi (1965)'nin kullandığı Folin-Ciocalteu reaktif yöntemi kullanılarak belirlendi (Singleton ve ark., 1999).

Kalibrasyon deneyleri

50 mL galilik asit (GA) 25 mL suda çözülerek 2000 mg/L konsantrasyonunda stok çözelti oluşturuldu. Stok 1/100 oranında seyreltilerek 20 mg/L'lik ara stok oluşturuldu. Toplam hacim 2 mL olacak şekilde ara stoktan alınarak 0,25-15 mg GA/L konsantrasyonuna sahip 6-9 adet çözelti oluşturuldu. Saf su şahit olarak kullanıldı. 15 mL balon jöjelere stoklardan metanol/su karışımı ile 1600 µL'ye tamamlandı ve karıştırıldı. Üzerlerine 100 µL folin çözeltisi eklendi ve 5 dk beklendi. Daha sonra 300 µL sodyum karbonat ilave edilerek karıştırıldı ve karanlıkta etüv de 45 °C'de 30 dk bekletildi. Süre sonunda çözeltiler falkon tüplerine koyularak 5 dk 4000 rpm'de santrifüjlendi. Hazırlanan çözeltiler spektrofotometrede 765 nm dalga boyunda okundu.

Açıklamalı [AÖ67]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ68]: Prof.Dr.Mustafa Karakaş'ın önerisiyle

Açıklamalı [AÖ69]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun önerisi ile

Açıklamalı [AÖ70]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ71R70]: Dr.Havva Ateş'in önerisiyle

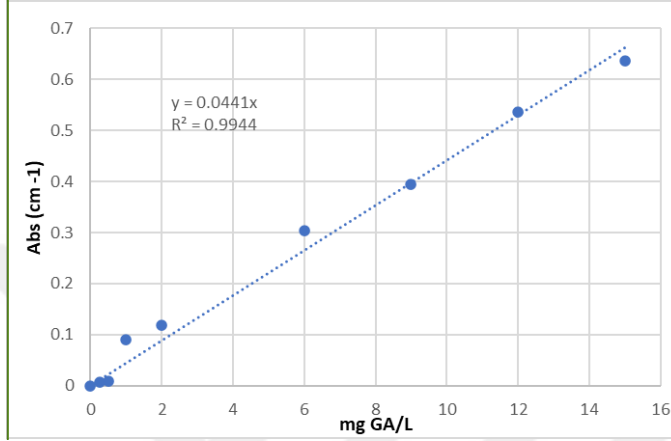
Açıklamalı [AÖ72]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ73]: Prof.Dr. Mustafa Karakaş'ın önerisiyle

Açıklamalı [AÖ74]: Prof.Dr. Mustafa Karakaş'ın önerisiyle

Açıklamalı [AÖ75]: Dr. Havva Ateş'in önerisiyle

Numunelerin TFM konsantrasyonları Şekil 3.4'deki kalibrasyon grafiği kullanılarak mg GA/L cinsinden hesaplandı.

Şekil 3.4 Gallik asit kalibrasyon grafiği

Numunelerde TFM analizi

Numune veya seyreltilmiş numuneden 15 mL'lik balon jodelere 20 µL alınarak üzerine 1580 µL metanol/su karışımı eklendi, şahit içinse 1600 µL metanol/su çözeltisinden alındı. Üzerlerine 100 µL folin kimyasalı koyuldu ve 5 dk beklendi. Daha sonra 300 µL sodyum karbonat ilave edilerek karıştırıldı. Balon jodelerin ağızları kapatıldı ve etüvde 45 °C'de 30 dk renk değişimi beklendi, bekleme süresinin sonunda numaralandırılmış 2mL'lik falkon tüplerine aktarılan numuneler 5 dk 4000 rpm'de santrifüjlendi. Son olarak Hach Lange DR-5000 marka spektrofotometre kullanılarak 765 nm dalga boyunda absorbans değerleri okundu. Tez çalışması kapsamında yapılan fenol analizlerinin görseline Şekil 3.5'de yer verilmiştir.

Açıklamalı [MEA76]: Grafiğin tepesindeki "kalibrasyon" ifadesi silinmeli, X eksenine: mg GA/L, Y eksenine: absorbans (cm⁻¹) yazılmalı

Açıklamalı [AÖ77R76]: +

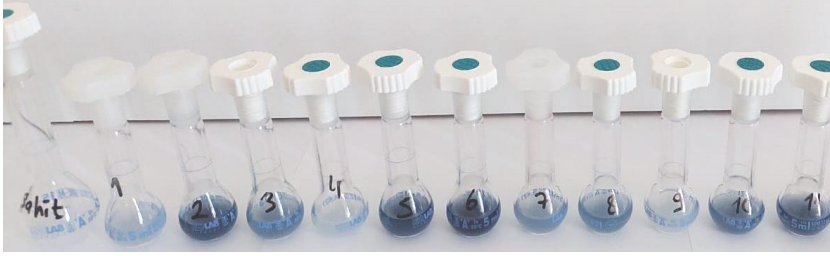
Açıklamalı [AÖ78]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ79]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ80]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ81R80]: Dr.Havva Ateş'in önerisiyle

Şekil 3.5 Portakal kabuğundan elde edilen ekstraktlara yapılan TFM analizinde renk gelişimi

Katı örneklerde serbest TFM analizi

1 g örnek üzerine 10 mL metanol/su (%60-80) ilave edilerek ultrason destekli ekstraksiyon cihazında 2 saat ekstrakte edildi. Örneklerin üzerindeki sıvı fazdan 1 mL alınarak TFM analizi yapıldı.

Katı örneklerde bağlı TFM analizi

Serbest fenol analizi yapılmış örnek kalıntısı 50 mL 2 M sodyum hidroksit ile önce 30 dk, 95 °C'de; sonra 1 saat, 25 °C'de parçalandı. Daha sonra HCl kullanılarak pH<2 olarak ayarlandı. Sıvı faza TFM analizi uygulandı.

Açıklamalı [AÖ82]: Prof.Dr. Mustafa Karataş'ın önerisiyle

Açıklamalı [AÖ83]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

3.2.2.2. Toplam flavanoid analizi

Çözeltilerin hazırlanması

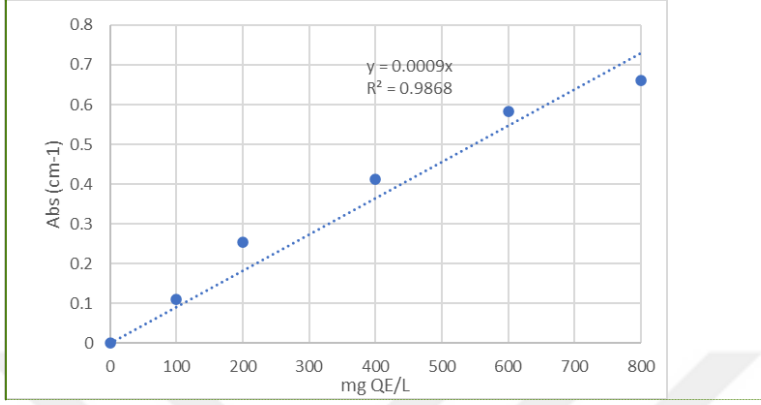
Analiz için 3 farklı çözelti hazırlanarak oda şartlarında saklandı.

- Çeker ocak altında 10 gr $AlCl_3$ tartılarak 100 mL balon jojeye eklendi. Üzerine 100 mL saf su koyularak karıştırıldı.
- 100mL'lik balon jojeye 5 gr $NaNO_2$ tartılarak eklendi. Üzerine 100 mL safsu koyularak %5'lik $NaNO_2$ sulu çözeltisi hazırlandı.
- 1 M NaOH sulu çözeltisi hazırlandı.

Kalibrasyon eğrisi oluşturulurken 100-800 $\mu L/2$ mL aralığında 5 farklı konsantrasyonda kuarsetin kullanıldı. Çizelge 3.3'de verilen prosedür doğrultusunda analiz yapıldı ve Şekil 3.6'da verilen kalibrasyon eğrisi oluşturuldu. |

Açıklamalı [AÖ84]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [MEA85]: Grafiğin tepesindeki "kalibrasyon" ifadesi silinmeli

Şekil 3.6 Toplam flavonoid analizi için kullanılan kuersetin kalibrasyon grafiği

Numunelerde TFv analizi

Tez çalışması kapsamında yapılan TFv analizinde aşağıdaki prosedür uygulanmıştır (Zhishen ve ark., 1999);

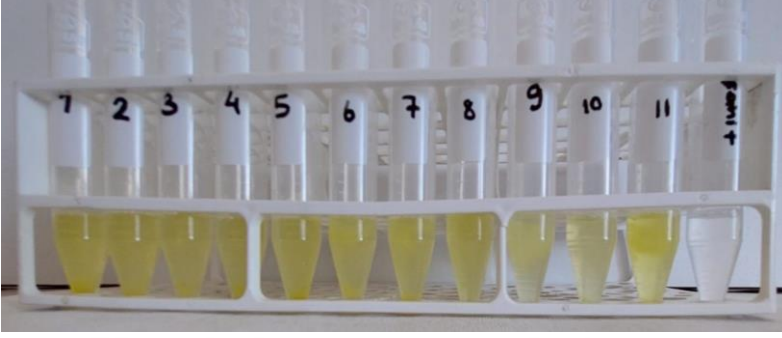
Numunelerden 250 µL, şahit için ise etanolden 250 µL alınarak 15 mL falkon tüplerine konuldu. Üzerine 1250 µL saf su eklendi. Karışımın üzerine 75 µL %5'lik NaNO₂ çözeltisinden eklenerek karıştırıldı ve 6 dk beklendi. Bekleme süresi sonunda 150 µL %10'luk AlCl₃ çözeltisinden eklenerek karıştırıldı ve 5 dk beklendi. Son olarak 500 µL 1 M NaOH çözeltisi eklendi ve 275 µL saf su ile toplam hacim 2500 µL'ye tamamlandı. Hazırlanan numunelerde açık portakal turuncu renk gözlemlendi. Hazırlanan numunelerin absorpsanları spektrofotometrede 510 nm dalga boyunda okunarak not edildi. Ektraktlara yapılan flavonoid analizine ait görsel Şekil 3.7'de verilmiştir.

Açıklamalı [AÖ86R85]: +

Açıklamalı [AÖ87]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ88]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ89]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

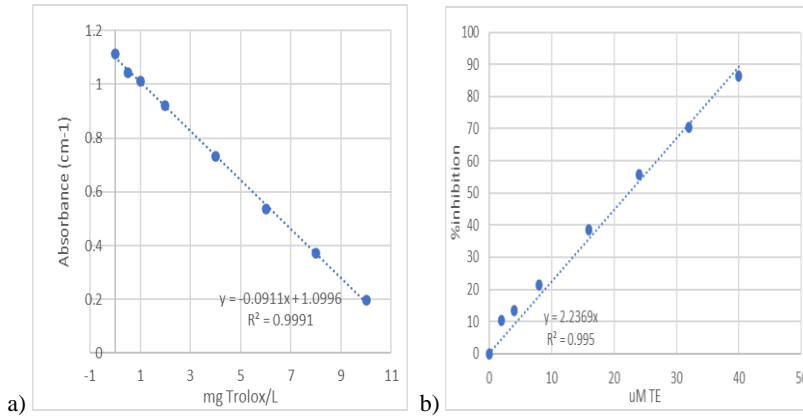

Şekil 3.7 Portakal kabuğundan elde edilen ekstraktlara yapılan TFV analizinde renk gelişimi

3.2.2.3. DPPH radikali yakalama aktivitesi analizi

Kalibrasyon grafiğinin hazırlanması

DPPH katı formda temin edilmiş ve 40 mg/L konsantrasyonunda stok çözeltisi oluşturulmuştur. Çözelti amber şişe içerisinde, kullanıma kadar laboratuvar tipi buzdolabında muhafaza edilmiştir. Trolox kimyasalından Çizelge 3.3'de yer alan oranlarda hazırlanarak spektrofotometrede 517 nm dalga boyunda absorbansları okutuldu ve Şekil 3.7'de verilen kalibrasyon grafiği oluşturuldu. Numunelere yapılan DPPH analizleri kalibrasyon grafiği kullanılarak $\mu\text{M TE}$ olarak ifade edilmiştir.

Şekil 3.8 DPPH analizi için kullanılan kalibrasyon grafiği; a) mg trolox/L biriminde kalibrasyon grafiği, b) $\mu\text{M TE}$ biriminde kalibrasyon grafiği

Açıklamalı [AÖ90]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ91]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ92]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ93]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ94]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ95]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ96]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Çizelge 3.3 DPPH için kalibrasyon grafiği oluştururken izlenen deneysel aşamalar

	Trolox (mg/L)	Eklenen Trolox ($\mu\text{L}/2\text{ mL}$)	Eklenen metanol, μL	Eklenen metanolik DPPH	Bekleme süresi	Toplam hacim	Santrifüj
Şahit	0	-	100 μL	1900 μL	30 dk	2 mL	3dk
1	0.5	5 μL	95 μL	1900 μL	30 dk	2 mL	
2	1	10 μL	90 μL	1900 μL	30 dk	2 mL	
3	2	20 μL	80 μL	1900 μL	30 dk	2 mL	
4	4	40 μL	60 μL	1900 μL	30 dk	2 mL	
5	6	60 μL	40 μL	1900 μL	30 dk	2 mL	
6	8	80 μL	20 μL	1900 μL	30 dk	2 mL	
7	10	100 μL	μL	1900 μL	30 dk	2 mL	

Numunelerin analizi

2000 μL hacimli falkon tüplerine DPPH çözeltisinden 1900 μL alındı ve üzerine 100 μL numune eklenerek tüplerin kapakları kapatıldı ve çalkalandı. Hazırlanan numuneler 30 dk karanlıkta bekletildi. Süre bitiminde spektrofotometre 517 nm dalga boyuna ayarlanarak saf su ile sıfırlandı ve numunelerin absorbans okumaları yapıldı. Bekleme süresi sonunda numunelerde mor renk gözlemlendi. Ekstraktlara uygulanan DPPH analizi görseline Şekil. 3.9’de yer verilmiştir.

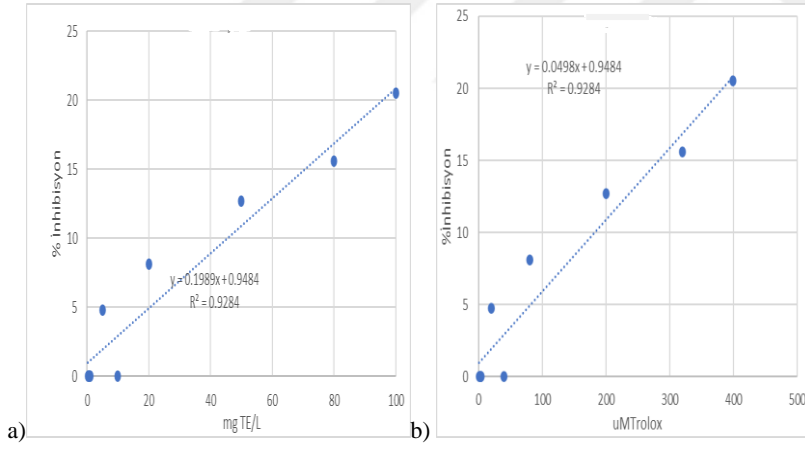
Şekil. 3.9 Portakal kabuğundan elde edilen ekstraktlara yapılan DPPH antioksidan aktivite analizinde renk gelişimi

3.2.2.4. ABTS antioksidan aktivite analizi

Kalibrasyon grafiğinin hazırlanması

Bir beherde, sigma marka 2,2' Azino-bis diammonium salt (ABTS)'dan 36 mg alınarak üzerine 10 mL saf su eklendi ve karıştırıldı. Farklı bir beherde 66,2 mg potasyum persülfat 100 mL saf su içinde çözüldü. 1:0,5 oranında iki çözelti karıştırılarak stok çözelti hazırlandı. Analizlerde kullanılmak amacıyla stok çözelti 734 nm dalga boyunda 0,70 absorbansa kadar etanol ile seyreltildi. Çözelti kullanılabilecek kadar amber şişede, laboratuvar tipi soğutucuda muhafaza edildi.

Kalibrasyon grafiği Çizelge 3.4'te belirtildiği gibi 0,5-10 mg/L aralığında hazırlanan standart trolox çözeltileri kullanılarak 734 nm dalga boyunda spektrofotometrede absorbansları okunarak hazırlanmıştır. Sonuçlar µM TE olarak ifade edilmiştir. Numunelerin antioksidan aktivitelerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanan kalibrasyon grafiği Şekil 3.10'da verilmiştir.

Şekil 3.10 ABTS analizi için kullanılan kalibrasyon grafiği; a) mg TE/L biriminde oluşturulan kalibrasyon grafiği, b) µM TE biriminde oluşturulan kalibrasyon grafiği

Çizelge 3.4 ABTS cinsinden antioksidan aktivitesi ölçümü için kalibrasyon grafiği oluşturulurken izlenen deneysel aşamalar

	Trolox konsantrasyon (mg/L)	Eklene Trolox ($\mu\text{L}/2\text{ mL}$)	Eklene etanol (μL)	Eklene metanolik ABTS	Kalibrasyon için stoktan alınan	Bekleme süresi
Şahit	0	-	-	1000 μL		6 dk
1	1	20 μL	1980 μL	1000 μL	10 μL	6 dk
2	5	100 μL	1900 μL	1000 μL	10 μL	6 dk
3	10	200 μL	1800 μL	1000 μL	10 μL	6 dk
4	20	400 μL	1600 μL	1000 μL	10 μL	6 dk
5	50	1000 μL	1000 μL	1000 μL	10 μL	6 dk
6	80	1600 μL	400 μL	1000 μL	10 μL	6 dk
7	100	2000 μL	μl	1000 μL	10 μL	6 dk

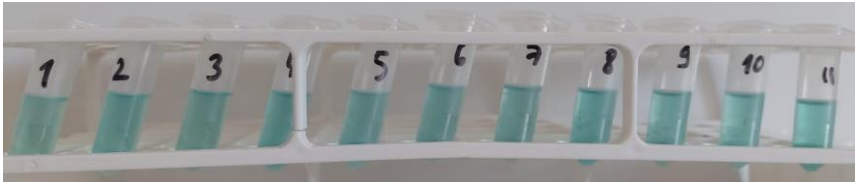
Numunelerde ABTS cinsinden antioksidan aktivitesi analizi

Şekil. 3.10'da görüldüğü gibi 2000 μL 'lik falkon tüplerine ABTS çözeltisinden 1000 μL alınarak üzerine 10 μL numuneden eklendi. Falkon tüplerinin kapakları kapatılarak vorteks ile karıştırıldı ve 6 dk beklendi. Bekleme süresinin sonunda spektrofotometre 734 nm dalga boyuna ayarlandı ve safsu ile sıfırlandı. Numunelerin absorbanları sırasıyla okutuldu. Bekleme süresi boyunca numunelerde mavi-yeşil renk gözlemlendi.

Açıklamalı [AÖ97]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ98]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ99]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Şekil 3.10 Portakal kabuğundan elde edilen ekstraktlara yapılan ABTS antioksidan aktivite analizinde renk gelişimi

3.2.4 Pektin eldesi

Çalışmada kurutulmuş portakal kabuğu numunesi ve SK-CO₂ ekstraksiyonundan sonra kalan portakal kabuğu numunelerinden pektin elde edilerek kıyaslanmıştır. Deneysel çalışmalar Yapo ve ark. tarafından belirlenen analiz yöntemine göre yapılmıştır (Yapo ve ark., 2007).

Çizelge 3.5 Portakal kabuğundan pektin geri kazanımı için kullanılan deneysel şartlar

Numune Türü	Sıcaklık (°C)	pH	Süre (sa)	Numune miktarı (g)	Elde edilen pektin miktarı (g)
Kurutulmuş portakal kabuğu	80	1,5	1	2	2,594
SK-CO ₂ ekstraksiyon sonrası portakal kabuğu	80	1,5	1	3	3,256

Numuneler 1:29 (w/v) oranında 6 M H₂SO₄ içerisinde Çizelge 3.5'teki şartlarda 250 rpm de karıştırılmıştır. Karıştırma işlemi sonunda oda sıcaklığında soğumaya bırakılmıştır. Soğuyan numuneler 20 dk santrifüjlenmiştir. Santrifüj işleminden sonra numuneler çift bez kullanılarak süzümüştür. Süzüntülerin pH'ları ölçülmüştür. pH'ı ölçülen süzüntülere 0,2 M K₂HPO₄ eklenerek pH'ları 3,5'a ayarlanmıştır. Her bir özütün hacmi ölçüldükten sonra 4 ml %96'lık etanol içerisinde oda şartlarında 1 saat bekletilmiştir. Pektin jeli iki kez %96 etanol ile yıkanmıştır (jel-çözücü oranı; 1:1, w/w). Evaporatör aracılığıyla etanol uzaklaştırılmıştır. Kalıntılardan kimyasal ikamesinin uzaklaştırılmasına emin olmak için 100 ml saf su ile yıkanmıştır. Oda şartlarında 48 saat kurutularak nem uzaklaştırılması için 1 saat desikatörde bekletilmiştir. Verim değerlendirmesi yapabilmek için kalıntıların son tartımı alınmıştır. Deneysel çalışmasından elde edilen pektin geri kazanım verimi Eşitlik 1'e göre hesaplanmıştır (Hosseini ve ark., 2016). Şekil 3.12'de elde edilen pektin görsellerine yer verilmiştir.

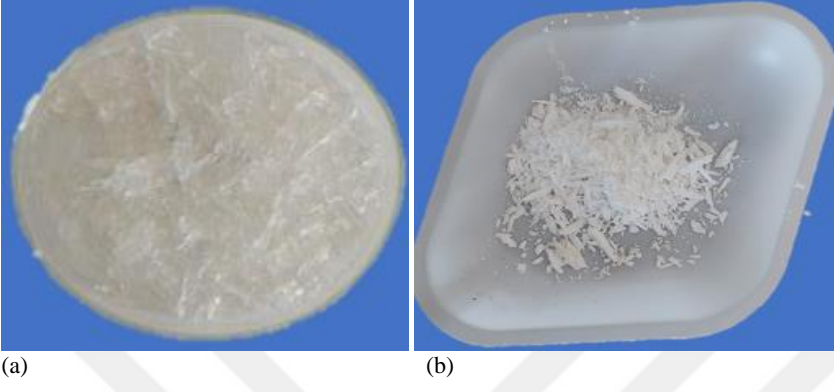
Açıklamalı [AÖ100]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ101]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisi ile

Açıklamalı [AÖ102]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisi ile

$$\text{Pektin verimi (\%)} = (m_P * 100) / m_N \quad (1)$$

Burada; m_P (g): kurutulmuş saf petin ağırlığı, m_N (g): ilk öğütülmüş numune ağırlığını ifade etmektedir.

(a)

(b)

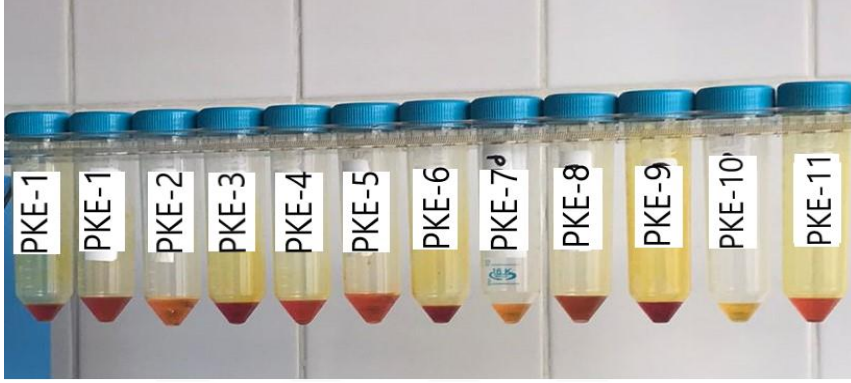
Şekil 3.12 Elde edilen pektinin yıkanmadan önce (a) ve saf su ile yıkandıktan sonraki görüntüsü (b)

4.ARAŞTIRMA SONUÇLARI VE TARTIŞMA

4.1. SK-CO₂ Ekstraksiyonu ile Geri Kazanım Çalışmaları

Portakal kabuğu numunelerinden SK-CO₂ ekstraksiyonu ile farklı sıcaklık (40-61,5 °C) ve basınç (85-315 bar) değerlerinde elde edilen ekstraktların görüntüsü Şekil 4.1'de verilmiştir. Ayrıca elde edilen ekstrakt kütlesi (g), ekstrakt hacmi (ml) ve deney boyunca harcanan CO₂ miktarı bilgileri Çizelge 4.1'de verilmiştir.

Şekil 4.1 SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen portakal kabuğu ekstraktları

Çizelge 4.1 Portakal kabuğu numunelerinden SK-CO₂ ekstraksiyon ile elde edilen ekstrakt kütlesi, hacmi ve harcanan CO₂ miktarı

Deney Kodu	Ekstrakt kütlesi(g)	Ekstrakt hacmi (mL)	Harcanan CO ₂ (kg)
PKE-1	1,5186	3	0,5
PKE-2	2,5232	4	0,4
PKE-3	1,7446	3	0,4
PKE-4	1,7056	3	0,5
PKE-5	2,2603	4	0,5
PKE-6	1,4655	3	0,6
PKE-7	1,0870	2	0,3
PKE-8	2,1364	3,5	0,5
PKE-9	1,8478	3	0,6
PKE-10	1,4542	2	0,4
PKE-11	2,5560	4	0,5

4.1.1.Sonuçların istatistiksel olarak değerlendirilmesi

Bağımsız değişkenler ile sonuçlar arasındaki istatistiksel ilişkinin önemi ve anlamlılığı ANOVA sonuçlarına göre değerlendirilmiştir (Çizelge 4.2). Elde edilen istatistiksel model %95 güven aralığında analiz edilmiştir. Buna göre; hacimsel geri kazanım verimi (R-1) için $p=0,055$, kütleli geri kazanım verimi (R-2) için $p=0,072$, TFM verimi (R-3) için $p=0,002$, DPPH (R-4) için $p=0,055$, ABTS (R-5) için $p=0,101$, TFv verimi (R-6) için $p=0,169$ olarak hesaplanmıştır. ANOVA testine göre elde edilen model ile R-1, R-3 ve R-4 sonuçları için istatistiksel ilişki önemli bulunmuştur ($p < 0,05$). Bunun aksine R-2, R-5 ve R-6 için istatistiksel olarak model anlamsızdır.

Şekil 4.4-4.7'de de görüldüğü üzere TFM için ise orta nokta basınç (20 MPa) ve düşük sıcaklıkta (38,5⁰C); ABTS için yüksek basınç (30 MPa), yüksek sıcaklık (61,5); DPPH için orta nokta basınç (20 MPa) ve orta nokta sıcaklık (50 ⁰C); TFv için orta nokta basınç (20 MPa) ve düşük sıcaklık (38,5 ⁰C) şartlarında verim değerlerinin arttığı tespit edilmiştir.

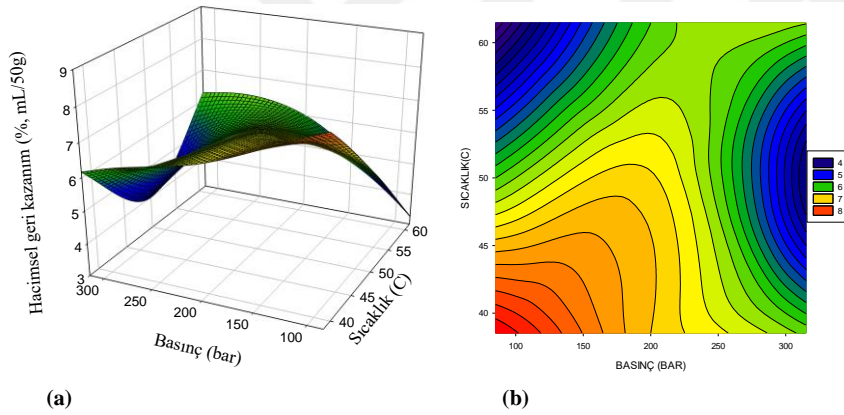
Çizelge 4.2 Minitab yazılımı kullanılarak tahmin edilen model için ANOVA sonuçları

	MODEL		A: basınç		B: sıcaklık		A ²		B ²		A*B		Lack of fit		R ²
	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p	
R-1	4,80	0,055	7,70	0,039	1,54	0,270	0,09	0,777	6,98	0,096	7,72	0,039	9,70	0,095	82,77
R-2	4,14	0,072	4,73	0,082	0,01	0,946	0,77	0,421	10,60	0,023	4,59	0,085	31,81	0,031	80,56
R-3	20,54	0,002	1,86	0,230	13,60	0,014	63,15	0,001	12,75	0,0016	11,10	0,021	2,38	0,310	95,36
R-4	4,79	0,055	2,45	0,178	1,73	0,246	2,33	0,187	12,77	0,016	4,73	0,082	3,09	0,254	82,74
R-5	3,44	0,101	0,12	0,745	10,98	0,021	2,19	0,199	3,84	0,107	0,11	0,758	0,68	0,640	77,48
R-6	2,50	0,169	4,16	0,097	0,33	0,593	0,00	0,990	5,03	0,097	2,98	0,145	9,30	0,099	71,42

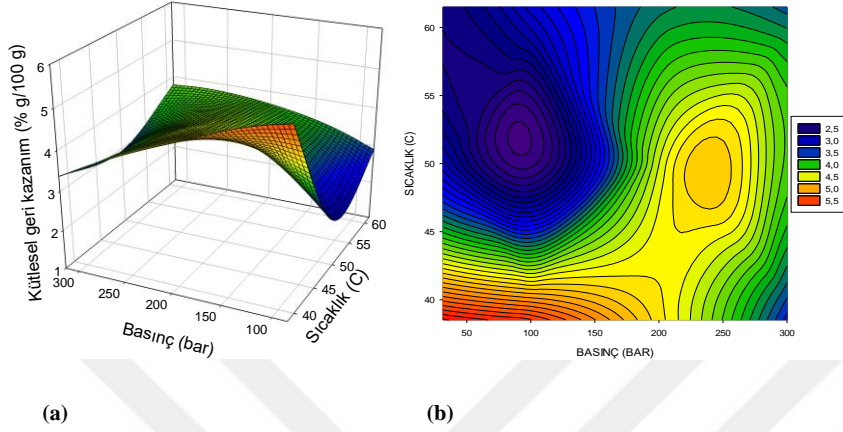
R-1: hacimsel geri kazanım verimi, R-2: kütleli geri kazanım, R-3: TFM konsantrasyonu, R-4: DPPH antioksidan aktivitesi, R-5: ABTS antioksidan aktivitesi, R-6: TFv konsantrasyonu

4.1.2. SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda hacimsel ve kütleli gerikazanım verimleri

SK-CO₂ ekstraksiyonu ile 50 g portakal kabuğu numunelerinden hacimsel olarak %4 - %8 aralığında ekstrakt verimi elde edilmiştir. Hacimsel geri kazanım verimlerinin 2 bağımsız değişken ile istatistiksel ilişkisi yüzey yanıt yöntemi ile modellenmiştir ve Şekil 4.2'de gösterilmiştir. Portakal kabuğu numunelerinden elde edilen kütleli ekstrakt verimi ise %2 - %5 aralığında bulunmuştur. Sıcaklık ve basıncın kütleli geri kazanım verimleri üzerindeki ikili etkisi ise Şekil 4.3'te gösterilmiştir. Grafikler incelendiğinde en iyi hacimsel ve kütleli geri kazanım veriminin 40 °C sıcaklıkta 100 bar basınçta gerçekleştiği görülmüştür.

Şekil 4.2 Portakal kabuğu numunelerinden SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda sıcaklık ve basınç bağımsız değişkenlerinin hacimsel geri kazanım üzerine ikili etkisini gösteren grafikler; (a) 3D mesh grafiği, (b) eş verim (kontur) grafiği

Şekil 4.3 Portakal kabuğu numunelerinden SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda sıcaklık ve basınç bağımsız değişkenlerinin kütleli geri kazanım üzerine ikili etkisini gösteren grafikler; (a) 3D mesh grafiği, (b) eş verim (kontur) grafiği

4.1.3. SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda TFM geri kazanımı

Süperkritik CO₂ ekstraksiyonunun geri kazanım verimleri 75 °C etüvde kurutulmuş portakal kabuğunun, ultrasonik banyoda çözücü:kabuk oranı 10 (v/v) olan %80'lik alkol ile 2 saat ekstraksiyonu sonucunda elde edilen veriler referans alınarak hesaplanmıştır. Referans numune analizlerine Çizelge 4.3'te yer verilmiştir.

Çizelge 4.3 Verim hesaplamalarında referans alınan kuru portakal kabuğunun UDE ile elde edilen değerli madde konsantrasyonları

Numune	Alkol oranı (%)	TFM		ABTS (µM TE)	DPPH (µM TE)	TFv (mgQE/mL)	
		mg GAE/L	Mg GAE				
Portakal kabuğu	80	671,2	6,7	13.4	445	1079	0,46

Açıklamalı [AÖ103]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle tablo açıklaması ve tablo düzenlendi

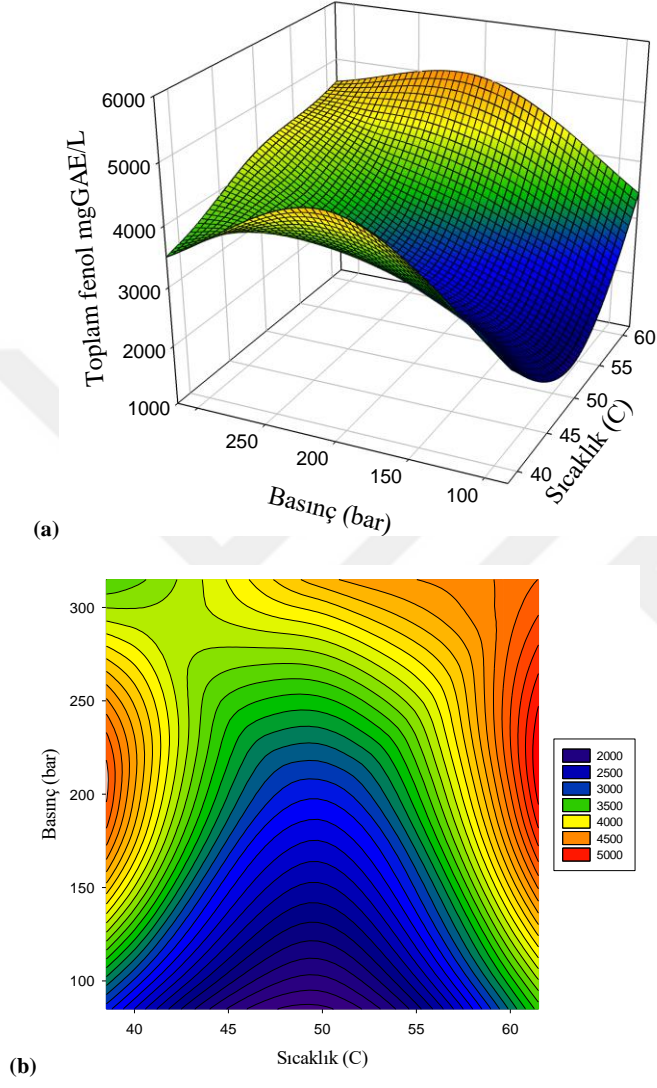
Portakal kabuğundan elde edilen ekstraktlarda TFM konsantrasyonunun 61.5 °C sıcaklık ve 200 bar basınç şartlarında en yüksek değere ulaştığı tespit edilmiştir (Çizelge 4.4 ve Şekil 4.4). Deneysel sonuçlar değerlendirildiğinde sıcaklığın artması ile fenolik madde içeriğinin arttığı görülmüştür. Düşük sıcaklıklarda çalışıldığında toplam fenol

kazanımının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca basıncın 80-100 bar aralığında iken geri kazanım verimine bir etkisinin olmadığı, 250-315 bar aralığında ise orta nokta olarak belirlenen 200 bar'da elde edilenden daha düşük geri kazanım verimleri elde edildiği sonucuna varılmıştır. Literatürde, bu tez çalışmasındaki bulgulara benzer şekilde, portakal kabuğundan SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen en yüksek TFM içeriğinin 40 °C'de ve 350 bar'da olduğu; ancak 60 °C, 250 bar'da yapılan çalışma ile arasında önemli ölçüde fark olmadığı vurgulanmıştır (Espinosa-Pardo ve ark., 2017). Bu sonuçlardan yola çıkılarak sıcaklığın toplam fenol bileşiklerinin elde edilmesinde çözücü yoğunluğu ve seçiciliği üzerindeki etkisi olduğu kanısına varılabilir.

Çizelge 4.4 SK-CO₂ ekstraksiyonu ile portakal kabuğundan farklı şartlarda elde edilen ekstraktların TFM konsantrasyonları

İşletme koşulları		mg GAE/L	mg GAE/g ekstrakt
Sıcaklık (°C)	Basınç (bar)		
38.5	200	4717	7.1
40	100	2880	4.5
40	300	3696	6.3
50	200	3991	7
50	200	2268	3.5
50	315	4263	5.8
50	85	1678	4.6
50	200	2222	3.6
60	300	4558	7.3
60	100	3356	4.6
61.5	200	5034	8.2

Açıklamalı [AÖ104]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Şekil 4.4 Portakal kabuğu numunelerinden SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda sıcaklık ve basınç bağımsız değişkenlerinin TFM konsantrasyonu üzerinde ikili etkisi; (a) 3D mesh grafiği (b) eş verim (kontur) grafiği

4.1.4. SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda toplam antioksidan aktivitenin değerlendirilmesi

SK-CO₂ ile elde edilen ekstraktların antioksidan potansiyelini ölçmek için DPPH ve ABTS radikali **harcama** yöntemi kullanılmıştır. Portakal kabuğundan elde edilen ekstraktların (PKE) DPPH radikali süpürme aktivitesi 1285-11129 $\mu\text{M TE}$, ABTS radikali süpürme aktivitesi ise 2423-7602 $\mu\text{M TE}$ olarak bulunmuştur (Çizelge 4.5 ve Şekil 4.5).

Çizelge 4.5 SK-CO₂ ekstraksiyonu ile portakal kabuğundan farklı şartlarda elde edilen ekstraktların antioksidan aktivite değerleri

Numune	İşletme koşulları		ABTS $\mu\text{M TE}$	DPPH $\mu\text{M TE}$
	Sıcaklık(°C)	Basınç (bar)		
PKE-1	38,5	200	11129	5448
PKE-2	40	100	1708	4926
PKE-3	40	300	11092	6130
PKE-4	50	200	10797	4792
PKE-5	50	200	9411	7254
PKE-6	50	315	2144	6947
PKE-7	50	85	2783	4845
PKE-8	50	200	1285	7602
PKE-9	60	300	2200	6237
PKE-10	60	100	1760	2423
PKE-11	61,5	200	9877	6492

Açıklamalı [AÖ105]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ108R107]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ109R107]: Prof.Dr.Mustafa Karataş'ın önerisiyle

Açıklamalı [AÖ110R107]: Yazı tipi ve boyutları değiştirildi.

Açıklamalı [AÖ106]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle DPPH ve ABTS tabloları birleştirildi.

Açıklamalı [AÖ107]: Dr.Havva Ateş'in Önerisiyle

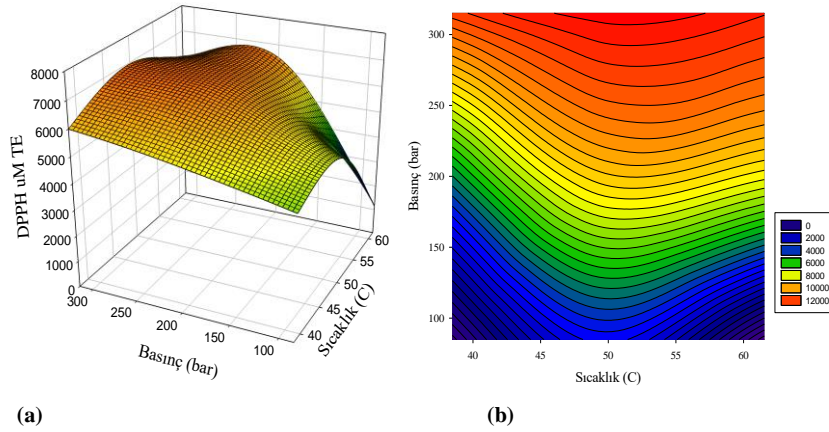

Süperkritik karbondioksit ekstraksiyon sürecinde elde edilen portakal kabuğu ekstraktlarında analiz edilen antioksidan aktivite konsantrasyonlarının basınç ve sıcaklık ile değişimine DPPH aktivitesi için Şekil 4.5'te ve ABTS aktivitesi için Şekil 4.6'da yer verilmiştir. Buna göre orta sıcaklık değerlerinde geri kazanımın yüksek olduğu, sıcaklık arttıkça antioksidan aktivitesinin bir miktar düştüğü gözlenmektedir. Basıncın etkisi incelendiğinde ise yüksek basınç değerlerinde antioksidan aktivitenin yükseldiği, düşük basınçlarda aktivitenin düştüğü anlaşılmaktadır. Değişkenler ile antioksidan aktiviteler arasındaki ilişkiyi veren model grafiklerine göre en yüksek antioksidan aktivitelerinin 50 °C ve 300 bar'da elde edildiği görülmektedir (Şekil 4.5 ve Şekil 4.6). Bu durum yüksek basınç ve sıcaklıklarda TFM geri kazanımının artmasıyla ilişkilendirilebilir.

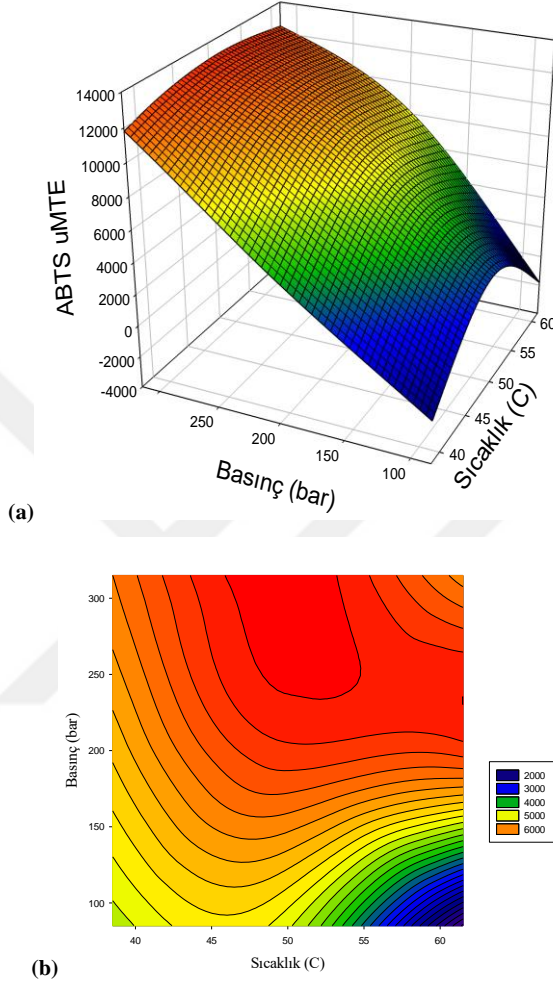
Açıklamalı [AÖ111]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ112]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Açıklamalı [AÖ113]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Şekil 4.5 Portakal kabuğu numunelerinden SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda sıcaklık ve basınç bağımsız değişkenlerinin DPPH antioksidan aktivitesi üzerinde ikili etkisi; (a) 3D mesh grafiği, (b) eş verim (kontur) grafiği

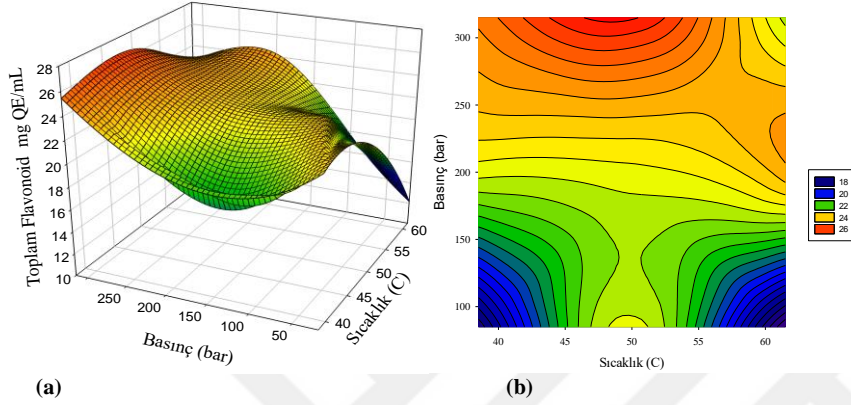

Şekil 4.6 Portakal kabuğu numunelerinden SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda sıcaklık ve basınç bağımsız değişkenlerinin ABTS antioksidan aktivitesi üzerinde ikili etkisi; (a) 3D mesh grafiği, (b) eş verim (kontur) grafiği

4.1.5. SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda TFv geri kazanımı

Şekil 4.7 incelendiğinde portakal kabuğu ekstraktlarında TFv konsantrasyonu açısından geri kazanımda sıcaklık ve basıncın anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Bu durum p değerinin sıcaklık ve basınç için sırasıyla $p = 0,097$ ve $p = 0,593$ olmasından

anlaşılmaktadır. Basınç değeri 20 MPa ve sıcaklık 50°C iken en yüksek TFv konsantrasyonu 26,5 mg/mL olarak tespit edilmiştir (Çizelge 4.6).

Şekil 4.7 Portakal kabuğu numunelerinden SK-CO₂ ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda sıcaklık ve basınç bağımsız değişkenlerinin TFv konsantrasyonu üzerinde ikili etkisi; (a) 3D mesh grafiği, (b) eş verim (kontur) grafiği

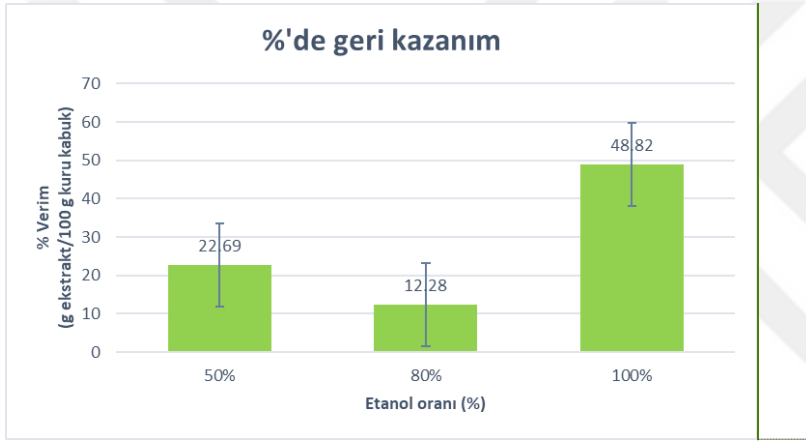
Çizelge 4.6 SK-CO₂ ekstraksiyonu ile portakal kabuğundan farklı şartlarda elde edilen ekstraktların TFv konsantrasyonları

Numune Kodu	İşletme koşulları		TFv mgQE/mL
	Sıcaklık(°C)	Basınç (bar)	
PKE-1	38.5	200	23
PKE-2	40	100	19
PKE-3	40	300	25
PKE-4	50	200	26.5
PKE-5	50	200	22
PKE-6	50	315	26.4
PKE-7	50	85	23
PKE-8	50	200	20.5
PKE-9	60	300	23.4
PKE-10	60	100	18.4
PKE-11	61.5	200	24

Açıklamalı [AÖ114]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

4.2.Soxhlet Ekstraksiyonu ile Geri Kazanım Çalışmaları

Öğütülmüş portakal kabuğundan %50 (v/v), %80 (v/v) ve %100 (v/v)'lük etanol çözeltileri kullanılarak Soxhlet ekstraksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda ekstraksiyon verimi sırasıyla %22,7, %12,3, %48,8 olarak belirlenmiştir ve Şekil 4.7 de verilmiştir. Elde edilen ekstrakt verimlerinin etanol oranlarının değişimine bağlı olarak önemli miktarda değiştiği ve en yüksek değere %100 etanol için ulaşıldığı gözlemlenmiştir.

Şekil 4.7 Portakal kabuğunun soxhlet ile ekstraksiyonda etanol:su oranının verime etkisi

Analiz sonuçlarına Çizelge 4.7'de yer verilmiştir. Yapılan bir araştırmada ekstraksiyon süresinin uzun olmasının soxhlet ekstraksiyon yönteminin dezavantajı olmasının yanında ekstraksiyon süresi arttıkça sifonlama gereksinimi artacağından ekstrakt eldesi için daha fazla solvent gereksinimine gerek olduğunu göstermektedir (Luque de Castro ve Priego-Capote, 2010). Ayrıca fenolik bileşiklerin eldesi için uzun ekstraksiyon sürelerinin sıcaklık ile bileşiklerin bozulmasına da yol açacağı düşünülmektedir. Kumar ve ark. (2017) ekstraksiyon sürecinde, heksan kullanımının hava kirliliği, toksisite gibi birçok dezavantajının bulunduğunu bu nedenle diğer daha güvenli ve çevre dostu alternatiflerin kullanılması gerektiğini vurgulamışlardır (Kumar ve ark., 2017). Tez çalışması kapsamında Soxhlet ekstraksiyon sürecinde kullanılan etanolün buharlaşma yoluyla kolaylıkla uzaklaştırılabilmesi avantaj olmakla birlikte, gıda uygulamaları için SK-CO₂ gibi çevre dostu uygulamalara göre bir eksiklidir.

Açıklamalı [MEA115]: “% g ekstrakt/g kuru kabuk” olmaz!??
“g ekstrakt/ 100 g kuru kabuk” olmalı, önündeki % ifadesi kaldırılmalı!

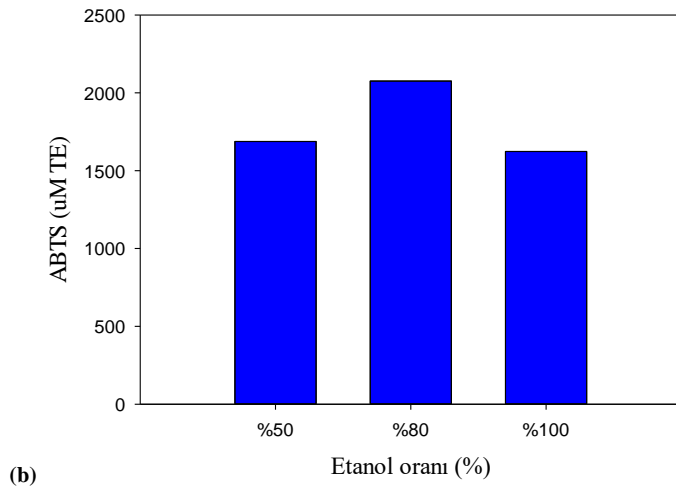
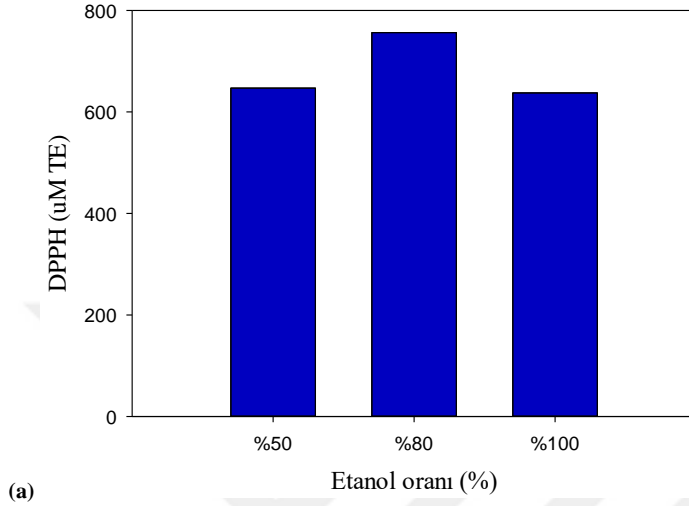
Açıklamalı [AÖ116R115]: +

Çizelge 4.7 Soxhlet ekstaksiyonu ile elde edilen ekstraktlarda antioksidan aktivite, toplam fenol ve toplam flavonoid analizlerinin sonuçları

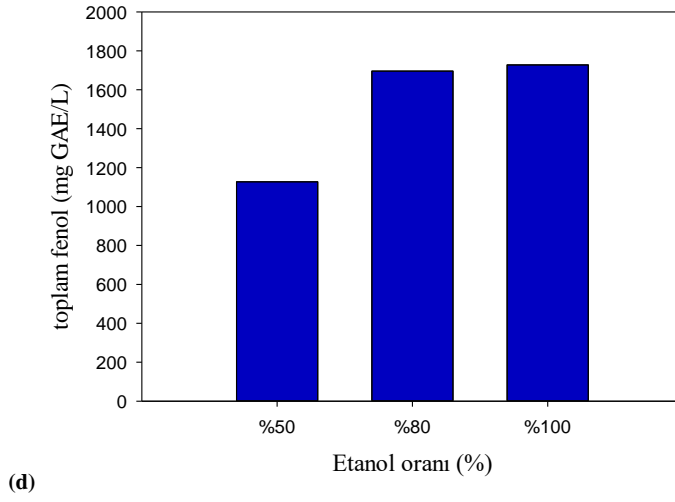
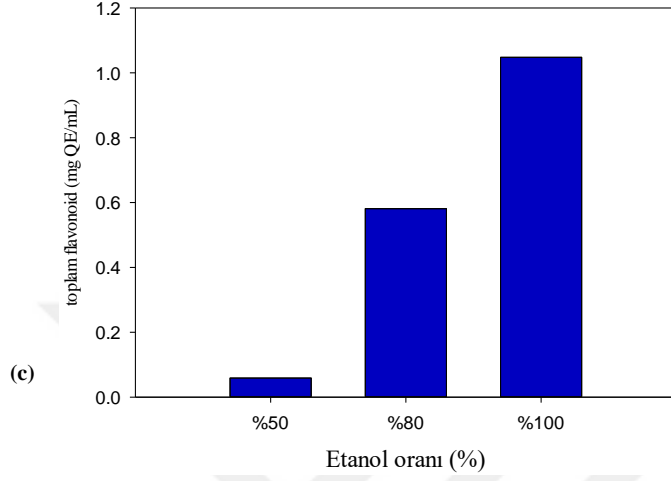
Alkol oranı (%)	FENOL		DPPH	ABTS	FLAVONOİD
	mg GAE/L	mg GAE/kg KM	µM TE	µM TE	mg QE/mL
%50	1127	22.54	647	1688	0.05
%80	1696	33.92	756	2075	0.58
%100	1728	34.56	637	1623	1.04

Açıklamalı [AÖ117]: Prof.Dr. Mehmet Emin Argun'un önerisi ile fenol başlığı altındaki mgGAE sütunu silindi

Şekil 4.8 incelendiğinde TFv ve TFM geri kazanım miktarının %100 etanol varlığında en iyi değerlere ulaştığı söylenilebilir. Bu durum antioksidan aktivite açısından incelendiğinde %80 etanol oranında elde edilen ekstraktlarda yüksek antioksidan harcama aktivitesi elde edilmiştir. Portakal kabuklarından antioksidan madde geri kazanım miktarının SK-CO₂ yöntemi ile elde edilen ekstraktların antioksidan aktivite değerlerinden yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum Soxhlet ekstraksiyon yöntemi ile yüksek ekstraksiyon verimi elde edilmesinden ve fenolik bileşiklerin polar yapıda olmasından dolayı etanolün polar yapıdaki fenolik bileşikleri daha iyi çözmesinden kaynaklandığı düşünülmüştür.

Şekil 4.8 Soxhlet ekstraksiyonu ile elde edilen portakal kabuğu ekstraktlarında farklı etanol oranlarında antioksidan aktivitelerin değişimi; (a) DPPH antioksidan aktivitesi (µM TE), (b) ABTS antioksidan aktivitesi (µM TE)

Şekil 4.8 (Devamı) Soxhlet ekstraksiyonu ile elde edilen portakal kabuğu ekstraktlarında farklı etanol oranlarında TFv ve TFM konsantrasyonunun değişimi; (c) TFv konsantrasyonu (mg QE/mL), (d) TFM konsantrasyonu (mg GAE/L)

4.3.Ultrason Destekli Ekstraksiyon ile Geri Kazanım Çalışmaları

Portakal kabuklarından farklı alkol oranlarında elde edilen edilen ekstraktların TFM, TFv ve antioksidan aktivite değerleri Çizelge 4.8’de özetlenmiştir. Portakal kabuklarının ekstraksiyon sonrası görüntüleri Şekil 4.9’da verilmiştir. Etanol oranlarının değerli madde geri kazanımını etkilediği görülmektedir. Bu çalışma sonuçları Dalessandro ve ark. (2014) yaptığı sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, etanol oranındaki değişimin fenolik madde geri kazanımında önemli bir etkisinin olmadığı, elde edilen sonuçların 3 etanol oranında da benzer olduğunu söylemek mümkündür. Ma ve ark. (2008), ultrason gücünün 56 W’a kadar yükseltilmesinin TFM geri kazanımını önemli derecede artıracakını vurgulamıştır. Bir diğer çalışmada ise Carrero ve ark. (2012) ultrason gücünün artırılmasının polifenol yapısındaki bileşikler bozabileceğini rapor etmişlerdir.

Açıklamalı [AÖ118]: Prof.Dr.Mehmet Emin Argun'un önerisiyle

Şekil 4.9 Portakal kabuğu numunelerinin UDE sonrasında görünümü

Çizelge 4.8 Ultrason destekli ekstraksiyon ile elde edilen ekstraktların değerli madde analiz sonuçları

Alkol oranı (%)	Fenol			DPPH	ABTS	Flavonoid
	mg GAE/L	mg GAE	mg GAE/g KM	µM TE	µM TE	mg QE/mL
50%	3683	73.7	36.8	662	2075	0.15
80%	4231	84.6	42.3	755	2126	1.55
100%	3036	60.7	30.3	767	2147	1.68

TFv geri kazanımını açısından %50 alkol oranının diğer alkol oranlarına kıyasla daha verimsiz olduğu görülmektedir. Antioksidan aktivite açısından bakıldığında ise alkol oranlarının farklı olmasının geri kazanıma etkisinin olmadığı farklı alkol oranlarında elde edilen ekstraktlardaki antioksidan harcama potansiyelinin yaklaşık değerlerde olduğu görülmektedir.

4.4. Pektin Eldesi

Atık miktarını minimum seviyeye indirebilmek ve geri kazanılan değerli madde çeşidini artırmak için SK-CO₂ ekstraksiyonundan sonra kalan portakal kabuklarından pektin elde edilmiştir. Elde edilen pektin verimlerini kıyaslayabilmek adına aynı işlemler ham portakal kabuğuna da uygulanmıştır. Çizelge 4.9'da görüldüğü gibi kabuklardan %75-%80 seviyesinde pektin verimi elde edilmiştir.

Çizelge 4.9 Portakal kabuğu numunelerinden pektin eldesine ait bazı sonuçlar

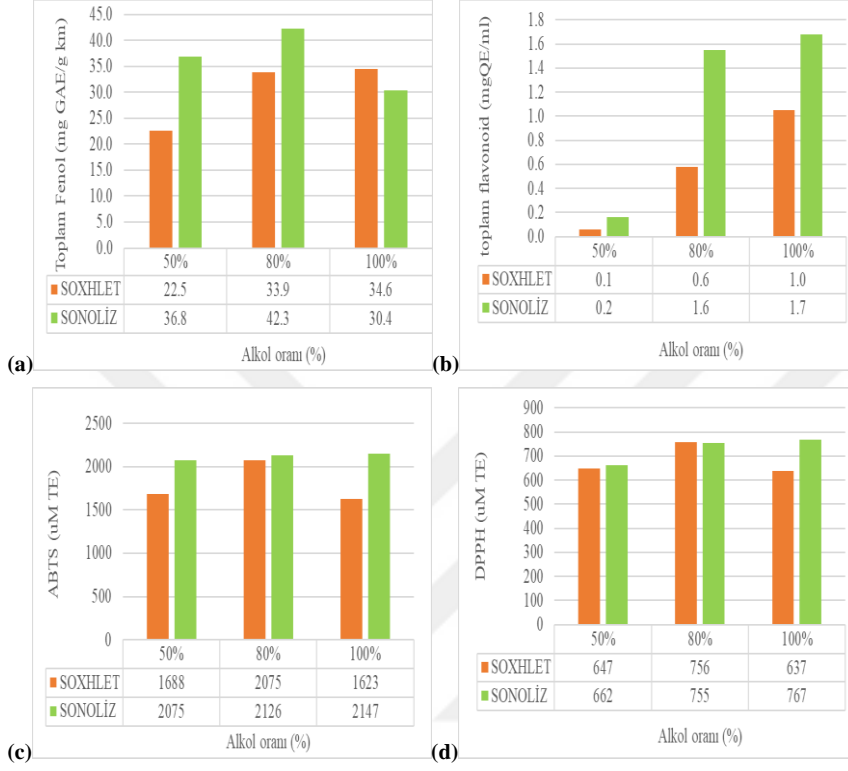
Numune	Numune miktarı (g)	Elde edilen pektin miktarı (g)	Verim (%)
Portakal kabuğu (PK)	2	1,594	79,7
Ekstraksiyon sonrası PK	3	2,256	75,2

Sonuç olarak elde edilen verimler kıyaslandığında ekstraksiyon sonrası atık olarak oluşan portakal kabuğundan elde edilen pektin veriminin ham portakal kabuğu için elde edilen verime yakın olduğu görülmektedir. Yapo ve ark. (2007), şeker küspesinden pektin elde etmek için yaptıkları çalışmada en üstte ince bir yağ tabakası, ortada sulu faz ve en altta pektin tabakasının bulunduğu emülsiyon elde etmişlerdir. Yaptıkları çalışma sonucunda verimi %47 olarak bulmuşlardır. Elde ettikleri emülsiyonun 30 gün sonunda 4 °C'de saklama koşullarında %78 - %80 arasında stabil kaldığını gözlemlemişlerdir (Yapo ve ark., 2007). Bu sonuçlar portakal kabuğundan elde edilen verim sonuçlarımızda destekler niteliktedir.

4.5. Farklı Ekstraksiyon Yöntemlerinin Kıyaslanması

Aynı ekstraksiyon süresi ve etanol oranlarında çalışılan soxhlet ekstraksiyonu ve UDE yöntemlerinden elde edilen geri kazanımlar Şekil 4.9'da karşılaştırılmıştır. Soxhlet ekstraksiyon yönteminde genellikle %80 etanol oranında geri kazanım oranları yüksekken, UDE yönteminde etanol oranındaki değişimin geri kazanım oranlarına bir etkisi olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, UDE yönteminde soxhlet ekstraksiyon yöntemine göre daha fazla geri kazanım elde edilmiştir. Her iki yöntemde de literatürde çalışılan uzun ekstraksiyon sürelerinin aksine 2 saatlik ekstraksiyon sürecinde çalışılmış ve olumlu sonuçlar elde edilmiştir. SK-CO₂ ekstraksiyon verilerine bakıldığında en iyi geri kazanım değeri TFM için 61,5 °C ve 20 MPa şartlarında 8,25 mg GAE/ (g kuru kabuk) olarak bulunurken; bu değer soxhlet ekstraksiyonunda 22,5 mg GAE/g, UDE yönteminde ise 36,8 mg GAE/g olarak bulunmuştur. Ekstraksiyon yöntemleri arasında en iyi geri kazanım verimleri UDE yönteminde elde edilmiştir.

Ekstraksiyon yöntemlerini toplam antioksidan aktivite açısından değerlendirecek olursak SK-CO₂ ile elde edilen ekstraktların DPPH süpürme aktivitesi 1285-11129 µM TE aralıklarında tespit edilirken en yüksek değer 60 °C ve 10 MPa şartlarında elde edilen ekstraktta olduğu belirlenmiştir. ABTS radikal süpürme yönteminde bu aralık 2423-7602 µM TE iken, en iyi süpürme aktivitesi DPPH reaktifinde olduğu gibi 60 °C ve 10 MPa şartları için elde edilmiştir. Soxhlet ekstraksiyon yönteminde en iyi süpürme aktivitesi %100 çözücü oranında gözlemlenirken, UDE yönteminde %50 çözücü oranında daha iyi süpürme aktivitesi gözlemlenmiştir. TFv konsantrasyonu ise SK-CO₂ ekstraksiyon yönteminde 50 °C ve 200 bar da 26,5 mg QE/L, Soxhlet ekstraksiyon yönteminde %100 etanol oranında 1,41 mg QE/mL, UDE yönteminde %100 etanol oranında 1,68 mg QE/mL olarak bulunmuştur. SK-CO₂ ekstraksiyon yönteminde TFv konsantrasyonunun diğer iki yönteme göre yüksek olması; SK-CO₂ yönteminde elde edilen ekstraktın hacminin az olması, diğer iki yöntemde ise kullanılan etanol miktarından dolayı hacmin artması ve seyrelme etkisinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 4.9 Soxhlet ve sonoliz ekstraksiyon yöntemlerinde elde edilen geri kazanım verimlerinin karşılaştırılması; (a) TFM konsantrasyonu, (b) TFv konsantrasyonu, (c) ABTS süpürme aktivitesi, (d) DPPH süpürme aktivitesi

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar

Bu tez çalışmasında çeşitli sektörlerde atık olarak meydana gelen portakal kabuklarında bulunan değerli bileşenler SK-CO₂, Soxhlet ve ultrason destekli ekstraksiyon yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir. Portakal kabuğundaki fenolik maddelerin SK-CO₂ ile ekstraksiyon verimini etkileyen; sıcaklık (40 – 61,5 °C), basınç, (8,5 – 31,5 MPa) gibi temel işletme parametreleri Box-Behnken yöntem metodolojisi kullanılarak tasarlanmış ve parametrelerin geri kazanıma etkisi araştırılmıştır. Ekstaktlarda TFM, antioksidan aktivite ve TFv analizleri yapılarak verim kıyaslaması yapılmıştır.

SK-CO₂ ekstraksiyon verilerine bakıldığında en iyi sonuçlar TFM için 61,5 °C, 20 MPa'da 8,25 mg GAE/g olarak bulunurken, bu değer soxhlet ekstraksiyonunda 22,5 mg GAE/g, UDE yönteminde ise 36,8 mg GAE/g olarak bulunmuştur. Toplam antioksidan aktivite açısından; SK-CO₂ için DPPH süpürme aktivitesi 1285-11129 µM TE aralığında tespit edilirken, ABTS radikali süpürme aktivitesi 2423-7602 µM TE aralığında bulunmuştur. Soxhlet ekstraksiyon yönteminde en iyi süpürme aktivitesi %100 çözücü oranında gözlemlenirken, UDE yönteminde %50 çözücü oranında daha iyi süpürme aktivitesi gözlemlenmiştir.

5.2. Öneriler

Bundan sonra yapılacak çalışmalar için aşağıdaki hususlar dikkate alınabilir;

- Daha fazla optimizasyon çalışmaları ile ekstrakt verimi açısından uygun şartlar netleştirilebilir,
- Değerli bileşiklerin saflaştırılması üzerinde daha fazla çalışma gerekmektedir,
- Değerli bileşenlerin endüstriyel kullanımı üzerine daha fazla çalışma gerekmektedir,
- Ekstraksiyon yöntemlerinin yatırım maliyetleri ve enerji kullanımını da içerecek şekilde işletme maliyetlerinin belirlenmesi sektörde uygulanabilirlik açısından yol gösterici olacaktır,
- Özellikle SK-CO₂ uygulamaları için daha fazla pilot ve tam ölçekli çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKLAR

- Anagnostopoulou, M. A., Kefalas, P., Papageorgiou, V. P., Assimopoulou, A. N. ve Boskou, D., 2006, Radical scavenging activity of various extracts and fractions of sweet orange peel (*Citrus sinensis*), *Food Chemistry*, 94 (1), 19-25.
- Atti-Santos, A. C., Rossato, M., Serafini, L. A., Cassel, E., Moyna, P. J. B. A. o. B. ve Technology, 2005, Extraction of essential oils from lime (*Citrus latifolia* Tanaka) by hydrodistillation and supercritical carbon dioxide, 48 (1), 155-160.
- Benelli, P., Riehl, C. A. S., Smânia, A., Smânia, E. F. A. ve Ferreira, S. R. S., 2010, Bioactive extracts of orange (*Citrus sinensis* L. Osbeck) pomace obtained by SFE and low pressure techniques: Mathematical modeling and extract composition, *The Journal of Supercritical Fluids*, 55 (1), 132-141.
- Chavan, P., Singh, A. K. ve Kaur, G. J. J. o. F. P. E., 2018, Recent progress in the utilization of industrial waste and by-products of citrus fruits: A review, 41 (8), e12895.
- Cook, N. C. ve Samman, S., 1996, Flavonoids—Chemistry, metabolism, cardioprotective effects, and dietary sources, *The Journal of Nutritional Biochemistry*, 7 (2), 66-76.
- Elangovan, V., Sekar, N. ve Govindasamy, S., 1994, Chemopreventive potential of dietary bioflavonoids against 20-methylcholanthrene-induced tumorigenesis, *Cancer Letters*, 87 (1), 107-113.
- Espinosa-Pardo, F. A., Nakajima, V. M., Macedo, G. A., Macedo, J. A. ve Martínez, J., 2017, Extraction of phenolic compounds from dry and fermented orange pomace using supercritical CO₂ and cosolvents, *Food and Bioprocess Processing*, 101, 1-10.
- Fernández-López, J., Zhi, N., Aleson-Carbonell, L., Pérez-Alvarez, J. A. ve Kuri, V., 2005, Antioxidant and antibacterial activities of natural extracts: application in beef meatballs, *Meat Science*, 69 (3), 371-380.
- Giannuzzo, A. N., Boggetti, H. J., Nazareno, M. A. ve Mishima, H. T., 2003, Supercritical fluid extraction of naringin from the peel of *Citrus paradisi*, *Phytochemical Analysis*, 14 (4), 221-223.
- Hosseini, S. S., Khodaiyan, F. ve Yarmand, M. S., 2016, Aqueous extraction of pectin from sour orange peel and its preliminary physicochemical properties, *International Journal of Biological Macromolecules*, 82, 920-926.
- Javanmardi, J., Stushnoff, C., Locke, E. ve Vivanco, J. M., 2003, Antioxidant activity and total phenolic content of Iranian *Ocimum* accessions, *Food Chemistry*, 83 (4), 547-550.
- Jayaprakasha, G. K. ve Patil, B. S., 2007, In vitro evaluation of the antioxidant activities in fruit extracts from citron and blood orange, *Food Chemistry*, 101 (1), 410-418.
- Khan, M. K., Abert-Vian, M., Fabiano-Tixier, A.-S., Dangles, O. ve Chemat, F., 2010, Ultrasound-assisted extraction of polyphenols (flavanone glycosides) from orange (*Citrus sinensis* L.) peel, *Food Chemistry*, 119 (2), 851-858.
- Khandare, R. D., Tomke, P. D. ve Rathod, V. K., 2021, Kinetic modeling and process intensification of ultrasound-assisted extraction of d-limonene using citrus industry waste, *Chemical Engineering and Processing - Process Intensification*, 159, 108181.

- Kimball, D. A. J. J. o. f. s., 1987, Debittering of citrus juices using supercritical carbon dioxide, *52* (2), 481-482.
- Kumar, S., Prasad, S. R., Banerjee, R., Agarwal, D. K., Kulkarni, K. S. ve Ramesh, K. J. C. C. J., 2017, Green solvents and technologies for oil extraction from oilseeds, *11* (1), 1-7.
- Luque de Castro, M. D. ve García-Ayuso, L. E., 1998, Soxhlet extraction of solid materials: an outdated technique with a promising innovative future, *Analytica Chimica Acta*, *369* (1), 1-10.
- Luque de Castro, M. D. ve Priego-Capote, F., 2010, Soxhlet extraction: Past and present panacea, *Journal of Chromatography A*, *1217* (16), 2383-2389.
- Mira, B., Blasco, M., Subirats, S. ve Berna, A., 1996, Supercritical CO₂ extraction of essential oils from orange peel, *The Journal of Supercritical Fluids*, *9* (4), 238-243.
- Mira, B., Blasco, M., Berna, A. ve Subirats, S., 1999, Supercritical CO₂ extraction of essential oil from orange peel. Effect of operation conditions on the extract composition. Presented at 4th Italian Conference on Supercritical Fluids and their Applications.1, *The Journal of Supercritical Fluids*, *14* (2), 95-104.
- Rao, P. R. ve Rathod, V. K., 2015, Mapping study of an ultrasonic bath for the extraction of andrographolide from *Andrographis paniculata* using ultrasound, *Industrial Crops and Products*, *66*, 312-318.
- Rathod, P. V., Nale, S. D., Jadhav, V. H. J. A. S. C. ve Engineering, 2017, Metal free acid base catalyst in the selective synthesis of 2, 5-diformylfuran from hydroxymethylfurfural, fructose, and glucose, *5* (1), 701-707.
- Rosa, A., Era, B., Masala, C., Nieddu, M., Scano, P., Fais, A., Porcedda, S., Piras, A. J. E. J. o. L. S. ve Technology, 2019, Supercritical CO₂ extraction of waste citrus seeds: Chemical composition, nutritional and biological properties of edible fixed oils, *121* (7), 1800502.
- Satari, B. ve Karimi, K., 2018, Citrus processing wastes: Environmental impacts, recent advances, and future perspectives in total valorization, *Resources, Conservation and Recycling*, *129*, 153-167.
- Sharma, K., Mahato, N., Cho, M. H. ve Lee, Y. R., 2017, Converting citrus wastes into value-added products: Economic and environmentally friendly approaches, *Nutrition*, *34*, 29-46.
- Singleton, V. L., Orthofer, R. ve Lamuela-Raventós, R. M., 1999, [14] Analysis of total phenols and other oxidation substrates and antioxidants by means of folin-ciocalteu reagent, In: *Methods in Enzymology*, Eds: Academic Press, p. 152-178.
- Suri, S., Singh, A. ve Nema, P. K., 2022, Current applications of citrus fruit processing waste: A scientific outlook, *Applied Food Research*, *2* (1), 100050.
- Tomke, P. D., Zhao, X., Chiplunkar, P. P., Xu, B., Wang, H., Silva, C., . . . Cavaco-Paulo, A. (2017). Lipase-ultrasound assisted synthesis of polyesters. *Ultrasonics Sonochemistry*, *38*, 496-502. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ultsonch.2017.03.051>
- Trabelsi, D., Aydi, A., Zibetti, A. W., Della Porta, G., Scognamiglio, M., Cricchio, V., . . . Mainar, A. M. (2016). Supercritical extraction from *Citrus aurantium amara* peels using CO₂ with ethanol as co-solvent. *The Journal of Supercritical Fluids*, *117*, 33-39. doi:<https://doi.org/10.1016/j.supflu.2016.07.003>
- Yapo, B. M., Robert, C., Etienne, I., Wathelet, B., & Paquot, M. (2007). Effect of extraction conditions on the yield, purity and surface properties of sugar beet

- pulp pectin extracts. *Food Chemistry*, 100(4), 1356-1364. doi:<https://doi.org/10.1016/j.foodchem.2005.12.012>
- Yasumoto, S., Quitain, A. T., Sasaki, M., Iwai, H., Tanaka, M., & Hoshino, M. (2015). Supercritical CO₂-mediated countercurrent separation of essential oil and seed oil. *The Journal of Supercritical Fluids*, 104, 104-111. doi:<https://doi.org/10.1016/j.supflu.2015.05.008>
- Yu, J., Dandekar, D. V., Toledo, R. T., Singh, R. K., & Patil, B. S. (2007). Supercritical fluid extraction of limonoids and naringin from grapefruit (*Citrus paradisi* Macf.) seeds. *Food Chemistry*, 105(3), 1026-1031. doi:<https://doi.org/10.1016/j.foodchem.2007.04.062>
- Zayed, A., Badawy, M. T., & Farag, M. A. (2021). Valorization and extraction optimization of Citrus seeds for food and functional food applications. *Food Chemistry*, 355, 129609. doi:<https://doi.org/10.1016/j.foodchem.2021.129609>
- Zema, D. A., Calabrò, P. S., Folino, A., Tamburino, V., Zappia, G., & Zimbone, S. M. (2018). Valorisation of citrus processing waste: A review. *Waste Management*, 80, 252-273. doi:<https://doi.org/10.1016/j.wasman.2018.09.024>
- Zhishen, Jia, Tang Mengcheng, and Wu Jianming
1999 The determination of flavonoid contents in mulberry and their scavenging effects on superoxide radicals. *Food Chemistry* 64(4):555-559.